

NOGLE TILFØJELSER OG BEMÆRKNINGER TIL LISTEN OVER DANMARKS FUGLE.

AF

E. LEHN SCHIØLER.

Et Tidsrum af 15 Aar er forløbet, siden den af H. Winge skrevne Liste over Danmarks Fugle fremkom i dette Tidsskrift. Disse Aar have kun tilført Listen et ringe Antal nye Arter (eller Racer) og, som det kunde ventes, hovedsagelig tilfældige Gæster; derimod er paa flere Omraader Kundskaben om Arternes Forekomst og deres Former bleven noget forøget ved fortsatte Undersøgelser, men adskilligt, der trænger til Opklaring, staar endnu tilbage. Da saadanne Undersøgelser kræve lang Tid, blandt andet fordi Tilvejebringelsen af det nødvendige Stof maa foregaa med størst mulig Skaansomhed, vil det formentlig synes rimeligt paa dette Tidspunkt at samle og fremføre de indtil nu indvundne Erfaringer, ikke mindst, fordi det vil kunne medføre fornyet Interesse for Faunaen og derved bidrage til at henlede Opmærksomheden hos Fuglekyndige Landet over paa de endnu uløste Spørgsmaal.

I det følgende er fulgt Winges Liste i D. O. F. T.'s 1ste Aargang samt de Numre, hvormed Fuglene deri ere betegnede.

1. *ANAS CRECCA L.*, KRIKAND. Winge kalder den »ikke sjelden som ynglende«, og denne Betegnelse passer ganske vist til Forholdene, for saa vidt som denne Art forekommer spredt Landet over, men de fleste Steder — maaske med Undtagelse af Vestjylland — temmelig faatallig. Her i Danmark er Stokanden, *Anas boscas L.*, ubetinget den almindeligst forekommende Svømmeand som Ynglefugl; efter den kommer Skeanden, *Spatula clypeata (L.)*, dernæst Atling, *Querquedula circia (L.)* og Krikand, der i Antal vist staa omtrent lige; bægge kunne siges at være ret faatallige som Ynglefugle; endnu faatalligere som Ynglefugl er Spidsanden, *Anas acuta L.*, og meget sjælden er Knaranden, *Chaulelasmus streperus (L.)*.

De her ynglende Krikænder synes ofte smaa i Sammenligning med de paa Gennemrejse forekommende, men ved en til Undersøgelse af dette Forhold foretagen Gennemgang af et stort Stof (ca. 400 Stykker fra Danmark, Nord-Sverige, Island, Grønland og Japan) vise Gennemsnitsmaalene sig dog at falde sammen.

2. *QUERQUEDULA CIRCIA* (L.), ATLING. Se foran.

4. *MARECA PENELOPS* (L.), PIPEAND. Formodningen om, at Pibeanden skulde yngle her i Landet, har hidtil ikke fundet Bekræftelse; Andrikker i Sommerdragt, ogsaa »afslaaede«, og Fugle i Overgang dels fra første og dels fra anden Pragtdragt til Sommerdragt, ses hver Sommer, men i næsten alle undersøgte Tilfælde har det vist sig at være let anskudte Fugle, der ikke have været i Stand til at følge de om Foraaret bortdragende Skarer.

7. *ANAS BOSCAS* L., STOKAND. I Træktiden forekommer regelmæssigt en Stokand, der er større end den her ynglende; disse Fugle svare nogenlunde godt til Brehm's Beskrivelse (Handb. Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands, Ilmenau 1831, Side 862) af »die grosse Stockente«, *Anas archiboscas*. Denne skulde ganske vist bebo Færøerne »und andere nördliche Länder«¹, og med Færøerne have de her om Efteraaret og Vinteren forekommende Stokænder sikkert intet at gøre; men de ligne ganske Stokænder fra det vestlige Rusland, idet de ikke blot, som Brehm skriver, ere større end vore (Vingen gennemsnitlig ca. 2 cm) men tillige graaligere i Farven hos unge Fugle, Hunner og Hanner i Sommerdragt og grovere i Vatringen hos Hanner i Pragtdragt; ofte ses hos unge Hanner i første Pragtdragt sorte Pletter i det brune Brystskjolds Fjer; Panden er oftest smallere, i Overensstemmelse med Næsekirtlernes kraftigere Udvikling, men dog ikke saa smal som hos grønlandske Stokænder (se Fig. 5 og 6, Side 41, D. O. F. T., Aarg. XV.). Da man flere Steder her i Landet fanger Stokænder om Vinteren og stækker og krydser dem med vore vilde, er helt fyldest-

¹ Brehm skriver l. c. Side 863: »Sie bewohnt die mit Schilf, Gras, Binsen oder Gebüsch bewachsenen süßen Gewässer der Färöer-Inseln und anderer nördlichen Länder«. . . . ikke Inseln, som Hartert skriver (Vögel der paläarkt. Fauna, Heft X, Bd. II, Side 1308); da det af Sammenhængen fremgaar, at der med disse nordlige Lande hverken er ment Island eller Grønland, maa vel Udtrykket, hvis man overhovedet vil tillægge det Betydning, opfattes som pegende paa Skandinavien eller Nord-Rusland.

gørende Sammenligning i nogen Grad vanskeliggjort, men der kan dog næppe tvivles om, at nordøstlige Stokænder — forbundne ved en Række Mellemformer med danske (og mellemeuropæiske) — ere raceforskellige fra disse; den typiske nord-svenske nærmer sig mest til de nord-østlige. For disse synes det med vor nuværende Kendskab til Sagen bekvemmest — hvis man vil give dem Navn — at beholde Brehms Betegnelse *archiboscas*, men maaske er dette Navn i Virkeligheden Synonym for *boscas*¹ og et nyt at bringe i Anvendelse for den mellemeuropæisk-danske Stokand.

14. *FULIGULA CRISTATA* (RAY), TROLDAND. Breder sig som Ynglefugl; derimod har Formodningen om

15. *FULIGULA MARILA* (L.), BJERGANDENS Ynglen her i Landet ikke bekræftet sig.

16. *FULIGULA FERINA* (L.), TAFFELANDEN kan nu siges at være en ganske jævnlgt forekommende Ynglefugl.

26. *MERGUS ALBELLUS* L., LILLE SKALLESLUGER kan næppe med Rette kaldes »ret sjælden« Vintergæst; den forekommer regelmæssigt hvert Aar ved vore Kyster.

27. *MERGUS MERGANSER* L., STOR SKALLESLUGER. Maa stadig betegnes som sjælden Ynglefugl. Sikker Underretning fra senere og seneste Tid foreligger dog fra Sydsjælland og Møen.

Efter 29. *Anser fabalis* Lath., Sædgaas er tilkommet foruden *ANSER BRACHYRHYNCHUS BAILL.*, KORTNÆBBET GAAS, der nu opfattes som Art,

ANSER NEGLECTUS SUSH., SUSHKINS GAAS, se D.O.F.T., Aarg. XV, Side 37 ff.; desuden

CYGNOPSIS CYGNOIDES (L.), SVANEGAAS, idet to Stykker af denne Art bleve skudte af en Pramskytte i Kalvebod Strand 12. Januar 1918 (jfr. D. O. F. T., Aarg. XII, Side VI). Der kan naturligvis næres Tvivl om, hvorvidt det drejer sig om virkelig vilde Fugle; men Dyrenes hele Tilstand gjorde det dog saa overvejende sandsynligt, at det hverken drejede sig om tamme eller forvildede Fugle, at det forekommer rigtigst at medregne Arten paa Listen over Danmarks Fugle, i Lighed med hvad der er gjort med Hensyn til den i Nordamerika hjemmehørende blaa-vingede And *Querquedula discors* (L.).

42. *PODICIPES NIGRICOLLIS BREHM*, SORTHALSET LAPPEDYKKER. Som Ynglefugl i Vest- og Nordjylland kan

¹ Nu *platyrhynchos*.

denne Lappedykker siges at være tiltagende i Antal, og den har i de senere Aar udbredt sig ogsaa til Øerne, hvor den bl. a. er funden ynglende baade i Saltbæk Vig ved Kallundborg, i Søborg Mose ved København og i Selsø Sø nær Roskilde.

Efter 50. *Puffinus anglorum* (Temm.), Skraape bliver at tilføje
PUFFINUS GRISEUS (GM.), SODFARVET SKRAAPE, jfr. 37te Fyrberetning ved R. Hørring 1919. Fuglen, »en udvoksen Han, fangedes i de første Dage af November 1920 i det sydlige Kattegat, i Farvandet N. for Sjælland, ca. 10 Sømil V. for Kullen . . . Arten, der er hjemmehørende i Sydhavet og kendes ynglende paa Øerne ved New Zealand, f. Eks. paa Chatham Øerne, viser sig i store Flokke i Stillehavet og ligeledes om Efteraaret ikke helt ualmindeligt i de nordlige Dele af Atlanterhavet; ses jævnligt ved Færøerne i August, September og Oktober og forekommer nu og da ved de britiske Øer og i Nordsøen; ogsaa ved Norges Kyst, paa Helgoland og langs Europas Vestkyster har den vist sig. Arten er ny for det egentlige Danmark.«

67. *CHARADRIUS PLUVIALIS* L., HJEJLE. »Ikke sjelden som ynglende. Trækfugl. Talrig paa Gjennemrejse.«

De Hjejler, der ruge her i Landet, naa ikke saa højt i Udvikling af deres Yngledragt som typiske, svenske, Hjejler. De ligne aabenbart i denne Henseende ganske den af Mrs. Meinertzhagen (Bulletin Brit. Ornith. Club, CCLXII, Side 6) nys udskilte britiske Form *Char. apricarius oreophilos*, der skal være forskellig fra den typiske ved, at Oversiden i Yngledragt er mørkere hos begge Køn, idet Fjerenes sorte Del er mere fremtrædende, fordi de gule Pletter ere mindre men varmere (richer) i Farve. Hos Hannen mangler det sorte Baand (under det hvide) ved Overnæbbets Rod, eller er kun svagt antydet; Tøjler, Pande og Øjestriber mere eller mindre gullige og plettede med sortebrunt; Øredækfjerene og Kindens Fjer skulle ikke være saa sorte som hos typiske Hjejler, mere brunlige og med deres hvidlige inderste Del kun ufuldstændig skjult; desuden ofte med gulligt Anstrøg. Det hvide Baand fra Nakken ned langs Halssiderne savnes eller er dog kun svagt antydet. Paa Brystets Sider ere plettede gulligtgraa og hvide Fjer blandede. Hos Hunnen findes Nakkens og Halsens hvide Baand slet ikke; Brystets Sider ere gullige, plettede med graabrunt, Undersiden som hos Hannen, men oftest med mindre sort; Størrelsen som hos den typiske Hjejle.

De 8 danske Ynglefugle, 4 Hanner og 4 Hunner, der findes i min Samling (♂♂♂ $^{27/5}$ 1898, ♂ $^{7/5}$ 1905 Hjørdemaal Klit, ♀ Læsø $^{6/5}$ 1905, ♀ $^{15/4}$ 1906 Hjørdemaal Klit (i Lederen et fuldbaarent Æg med Skal) og ♀♀ $^{16/5}$ 1920 Fiil Sø), svare godt til denne Beskrivelse, og de skille sig tydeligt fra en Række svenske Ynglefugle fra Lappmarken (8 ♂ , 5 ♀). Navnlig synes det sorte Baand ved Overnæbbets Rod at være et godt Skelnemerke for Hannernes Vedkommende, thi det findes ikke hos nogen af de 4 Hanner fra Danmark men hos alle de svenske og endog hos nogle af Hunnerne. Derimod er ingen fast eller tydelig Forskel at se i Ryggens Farve.

Allerede i 1822 gør iøvrigt Boie (Okens Isis, 1822, Bd. 2) opmærksom paa, at de i Jylland rugende Hjejler staa tilbage for de nordiske i Skønhed.

Islandske Hjejler ligne skandinaviske (22 ♂♂ og 14 ♀♀ i Yngledragt sammenlignede); det samme gælder færøiske (7 ♂ og 4 ♀), men de foreliggende kunne være Fugle paa Vandring til Island eller Skandinavien.

Den typiske Hjejle er almindelig her i Landet paa Gennemrejse baade For- og Efteraar og er langt talrigere end den danske. Endnu hen i Midten af Maj, naar vore Hjejler have Æg eller smaa Unger, kunne Flokke ses paa Vandring mod Nord.

70. *ÆGIALITIS HIATICULA* (L.), PRÆSTEKRAVE. Foruden den typiske Form findes paa Gennemrejse en mindre Race (se D. O. F. T., Aarg. IX, Hæfte II—III, Marts 1915, Side 161 ff.: E. Lehn Schiøler: Lidt om Præstekraven og dens Racer). Heri anvendtes for denne mindre, i Sibirien og formentlig Nordrusland (Kola?) hjemmehørende, Præstekrave Ménériés Navn *intermedius*,¹ hvorved Indførelse af et nyt blev undgaaet, men dette er senere forkastet. Hartert skriver (Vögel der palaearkt. Fauna, Hefte XI—XII, August 1920, Side 1535, Fodnote), idet han henfører Ménériés Navn til den lille Præstekrave, *Ægialitis dubius curonicus* Gm.: »Die Beschreibung ist nicht über allen Zweifel erhaben. Die des Schnabels passet besser auf *C. dubius* als auf *hiaticula*, die des Schwanzes aber vielmehr auf letztere Art. Indessen ist zu bemerken, dass Bogdanow, dem die Typen von Ménériés vorlagen, und andere russische Ornithologen den Namen als Synonym von *C. dubius* auffassten. Ausserdem ist

¹ Cat. Rais. Caucasus, Side 53. 1832.

der von Ménériés beschriebene Vogel nach seinem Autor bei Lenkoran nicht selten. Das ist nun der Fall mit *C. dubius curonicus*, nicht aber mit *hiaticula*, der daselbst bisher nicht festgestellt wurde«, og i Bull. Brit. Orn. Club, XXXVI, Side 7, 1915, har P. R. Lowe givet den Navnet »*tundrae*«. Efter Præstekrave bliver da at tilføje

ÆGIALITIS HIATICULA TUNDRAE LOWE, NORDØSTLIG PRÆSTEKRAVE. Racen forekommer regelmæssigt om Efteraaret paa Gennemrejse; om Foraaret er den hidtil ikke iagttaget.

Efter 87. *Machetes pugnax* (L.), Brushane, indgaar

BARTRAMIA LONGICAUDA (BECHST.), BARTRAMS KLIRE, jfr. D. O. F. T., Aarg. XV, Side 46.

94. *TRINGA ALPINA* L., RYLE. Om denne siges: »almindelig ynglende. Trækfugl, tildels overvintrende. Talrig paa Gennemrejse.«

Den Form, der yngler her i Landet, svarer ganske til Brehms Beskrivelse af Formen *schinzii*; Typestykket, samlet af Schilling paa Rügen, er en ♂ ad skudt 29. Maj 1819; den findes i Tring Museet i England. Uden at have set dette ærværdige Stykke er det naturligvis vanskeligt at udtale sig om det; og dog kan det med nogen Sikkerhed siges, at som Typestykke har det næppe været heldigt valgt. Helt umuligt er det nemlig ikke, at det kan have været en gennemrejsende Fugl — Datoen er ingen Hindring for en saadan Antagelse — men rimeligvis har det dog været en Ynglefugl, der i saa Tilfælde næppe er godt egnet til at give en god Forestilling om den baltiske Ryles Udseende; thi den 29. Maj vil en ynglende Ryle fra denne Egn allerede være meget bleget og slidt og derfor have et andet Udseende end Fugle i frisk Parringsdragt. Da nu Spørgsmaalet mindre drejer sig om et Navn end om at fastslaa, hvorvidt de her ynglende Ryler ere forskellige fra de typiske o: de af Linné i Syst. Nat., Ed. Decima, 1758 med følgende Ord beskrevne: »*T. testaceofusca, pectore nigricante, reatricibus cinereo-albidis, pedibus fusciscentibus. Habitat in Lapponia. Magnitudo Sturni; Abdomen album*«, er en Sammenligning mellem sikre svenske (lapplandske) og sikre danske (baltiske o. a.) Ynglefugle nødvendig.

I *Novitates Zoologicae*, XXV, 1918, Side 53–54 skriver Hartert: Schinz's Dunlin has for many years been united with *Erolia*

alpina alpina, but recent authors in Germany and England have separated it, under the impression that it is a smaller form. This is, in my opinion, incorrect. It is true that the form which breeds in Europe, from Scotland, Holland, and Northern Germany through Scandinavia, North Russia, and, apparently, as far north as Kolguev, Waigats, and Nova Zemlya, is smaller than the Siberian forms; but the name of the European form must be *E. a. alpina*, because in 1758 Linnaeus described it from Lapland, and, as far as I can see — and Miss Jackson, after long and careful studies, agrees with me — there is no difference between Dunlins from Lapland, Norway, Scotland, and Rügen. There is, however, a great individual variation in Dunlins, and some specimens have much longer bills than others. It is quite possible that in winter Siberian Dunlins appear in Europe, among the European form. The subspecies from Eastern Siberia is very distinct and must be called *Erolia alpina sakhalina* (*Scolopax sakhalina* Vieillot, Nouv. Dict. d'Hist. Nat., III, p. 359, 1816, from Sachalin, ex Tilesius, Atlas zu Krusenstern's Reise, pl. 84 — cf. Novitates Zoologicae, 1916, p. 95). The status of the form from Western Siberia is as yet uncertain; birds from there seem to be generally larger than *E. a. alpina*, such small birds as in Europa do, apparently, not occur in West-Siberia. If separable, the West Siberian bird must be called *Erolia alpina pusilla* (Falk): *Scolopax pusilla* Falk, Beytr. z. topogr. Kennt. Russ. Reiches, III, p. 371, 1786, »Issettische Provinz«, i. e. near the Isset, in the Government of Tomsk in West Siberia«.

Denne Opfattelse vil dog næppe kunne fastholdes i sin Helhed, og skønt Rylens Racer ere behandlede paa samme Grundlag i nævnte Forfatters »Vögel der palaeark. Fauna«, Heft XI—XII Aug. 1920, S. 1574—77, synes dog enkelte deri fremsatte Bemærkninger at tyde paa, at Forf. selv ikke anser Spørgsmaalet for endelig afgjort. (Se til Eks. under 1909 *Erolia alpina pusilla* (Falk) og Fodnote Side 1577).

Fastholdes den, vilde det betyde, at man havde en østsiberisk-amerikansk Form, *Erolia alpina sakhalina* (Vieill.), der var stor, langnæbbet og lysere farvet, en vestlig siberisk Form, der ogsaa var stor og langnæbbet, men farvet som den typiske, og som — hvis den kunde skelnes fra den typiske — skulde hedde *E. alpina pusilla* (Falk), og endelig den typiske.

Formodningen er altsaa, at den vestsiberiske Form skulde

være større end »evropæiske« Ryler: »such small birds as in Europe do, apparently, not occur in West-Siberia« (se ovenfor), og farvet som disse; men, da »evropæiske« Ryler ere opfattede som skandinaviske, danske, hollandske, engelske, islandske o. s. v. i Hob, er man i Virkeligheden ikke Spørgsmaalets Løsning nærmere, før det er afgjort, om alle evropæiske Ryler ere farvede som de i Lappland ynglende og have samme Størrelse som disse: »*Magnitudo Sturni*«.

Den østsiberiske-amerikanske Form, *Erolia alpina sakhalina* (Viell.) (= *americana* Cassin 1858 = *pacifica* Coues 1861) er en vel kendelig Race og anerkendes som saadan. Den er lidt større og den røde Farve paa Ryggen er lysere, mere rødlig end brunlig, som Tilfældet er hos den typiske lapplandske Ryle.

Sammenholdes en Hun fra Lappland (Konkamadalen ^{31/5} 1916, L. Munsterhjelm leg.) med en Hun fra Sakhalin (Sakashama ^{16/5} 1914, L. Munsterhjelm leg.), er Farveforskellen særdeles paa-faldende, idet den svenske Fugl er langt mørkere paa Ryggen, fordi Fjerene her have smallere og brune Kanter, ladende det sorte Midtparti meget synligt, medens Fuglen fra Sakhalin har saa brede rødlige Kanter paa Fjerene, at det mørke Midtparti næsten ikke kommer til Syne; paa Forhalsen er den svenske Fugl sortstribet paa graalig Bund, den østlige sortstribet paa hvidlig Bund. Det sorte Brystskjold er hos bægge vel udpræget og sammenhængende. I Størrelse ere de omtrent lige.

En dansk Ynglefugl fra Saltholm (♀ ^{13/4} 1914) viser sig, sammenlignet med disse, at være betydelig mindre; dens Rygfarve er langt lysere brunlig — næsten lige saa rødlig som Sakhalin-Fuglens, og dens sorte Brystskjold er ikke meget udpræget, stærkt iblandet hvide Fjer; den var i Begreb med at lægge Æg. Disse tre Fugle vare efter deres Dragt at dømme jævndrende og mindst ca. 2 Aar gamle.

Til Sammenligning har desuden foreligget 4 Hanner af Racen *sakhalina*, venligst udlaanede af Berliner Museet; to ere fra Sachalin, to skudte ved Baikal Søen; de svare ganske til ovennævnte Stykke i min egen Samling.

Ved Undersøgelse af et stort Antal sikre danske Yngle-Fugle viser det sig, at de alle svare godt til Rylen fra Saltholm, ja blandt ældre danske Hanner findes Stykker, hos hvilke den røde Rygfarve naar Sakhalin Fuglenes i Højde; hos saadanne Fugle kan ogsaa findes et ret vel udpræget Brystskjold, medens

dette hos Hunner (navnlig hos etaarige) og yngre Hanner er langt mindre udviklet. Den rødbrunlige Farve paa Hovedets Overside strækker sig ned over Baghalsen, og Hovedets Sider ere som Regel svagt graabrunlige. Forhalsen er oftest lyst graalig, dens Pletning eller Stribning af vekslende Styrke.

31 Hanner og 15 Hunner fra Saltholm vise følgende Gennemsnitsmaal:

	Vinge	Næb	Mellemfod
♂♂	108 mm	28 mm	23 mm
♀♀	111 -	30,5 -	24 -
største Vinge hos ♂	112 mm (2 Gange),	mindste	103 mm
- - - ♀	115 - (1 Gang),	-	104 -

1 Han fra Yngleplads paa Sydfalster maaler:

108 mm	28 mm	23 mm.
--------	-------	--------

15 Hanner og 7 Hunner fra Ynglepladser ved Sjælland (Holbæk- og Roskilde Fjord) maale i Gennemsnit:

♂♂	108 mm	28 mm	23,6 mm
♀♀	111,6 -	32 -	24,7 -
største Vinge hos ♂	113 mm (1 Gang),	mindste	101,5 mm (1 Gang)
- - - ♀	115 - (1 Gang),	-	109 -

12 Hanner og 1 Hun fra Fyen og nærliggende Øer maale:

♂♂	109 mm	28 mm	23 mm
♀	112 -	31 -	24 -
største Vinge hos ♂	114 mm (1 Gang),	mindste	101 mm.

13 Hanner og 7 Hunner fra vest- og nordjyske Ynglepladser maale:

♂♂	108 mm	28 mm	23 mm
♀♀	112 -	33 -	24,4 -

7 Hanner og 8 Hunner i Læge A. Jørgensens Samling (Bramminge) fra jyske Ynglepladser (Thy, Stauning, Manø) maale:

♂♂	108,5 mm	27,5 mm	23 mm
♀♀	111 -	31,6 -	25 -
største Vinge blandt 20 jyske ♂	114 mm (1 G.),	mindste	102 mm
- - - ♀	15 - ♀ 116 - (1 G.),	-	107 -

Som det ses, falde disse Maal fra forskellige danske Ynglepladser saa nøje sammen, at man kan regne Gennemsnitsmaalet

for danske Ryler (over 100 ♂ og ♀) for at være paa det aller-nærmeste:

♂	108 mm	28 mm	23 mm
♀	112 -	32 -	24,5 -

Ogsaa med Hensyn til Farve og Tegning ere de hinanden meget lige; dog kan det nok siges, at vest- og nordjyske Ynglefugle gennemgaaende ere en Ubetydelighed mørkere i den brunlige Rygfarve og oftest noget kraftigere plettede paa Undersiden end Ryler fra vore Øer i Kattegat og Østersøen; disse have desuden i Regelen som etaarige et »ufærdigt« Præg, idet de i Yngledragten bevare større eller mindre Dele af Vinterdragten.

Sidst i Marts og i Begyndelsen af April ankomme vore Ryler til Ynglepladserne, og i Slutningen af sidstnævnte Maaned findes fuldlagte Kuld i Rederne. (²⁶/₄ Saltholm, Bøtø, Falster).

Men medens vore Ryler ruge eller have smaa Unger, gaar et stort Træk af Ryler hen over Landet. Ved Undersøgelse af et Antal saadanne sikre Trækfugle vise disse sig at være betydelig større end vore.

8 Hanner og 7 Hunner maale:

♂♂	115,7 mm	32,3 mm	25 mm
♀♀	117,3 -	34,5 -	26 -

svarende godt i Størrelse til førnævnte Hun fra Konkamadalen i Lappland; den maaler nemlig 117 mm, 33 mm, 26 mm og svarer ogsaa i Farve og Udseende ganske til disse Ryler fra Foraarstrækket her i Landet; de have, som den, mørkere brune Fjerkanter paa Ryggen end vore Yngle-Ryler og større, sammenhængende sort Brystskjold; desuden ere, navnlig hos Hannerne, Hovedets Sider og Baghalsen rent lysegraalige, sribede, uden at være overløbne med brunlig Farve, hvorved Kalotten paa Hovedets Overside bliver mere paafaldende; og kendeligt større ere de i det Hele taget, skønt Udtrykket »*Magnitudo Sturni*« maa siges at love noget mere, end det holder.

Fugle af ganske lignende Udseende og Størrelse drage igennem Landet om Efteraaret; først — allerede kort efter Midten af Juli — begynde de Gamle i slidt Yngledragt, de Unge følge senere.

De fleste Steder her i Landet ville paa den Tid vore Ryler være borte; saaledes saas ved et Besøg paa Saltholm 9. Juli 1921

kun 8 Ryler, og her yngler dog en talrig Stamme, der aabenbart allerede havde forladt Øen. Tre Hanner, skudte denne Dag, have de for danske Ryler ejendommelige korte Vinge- og Næbmaal (103, 104, 108 mm og 27, 27, 29 mm) og ere ogsaa i Farve og Udseende ganske let skelnelige fra de typiske Ryler, vi se her om Efteraaret paa Trækket, der, som nævnt, begynder kort efter Midten af Juli. Disse have bevaret langt mere af den brune Farve paa Rygfjerene, og det sorte Skjold er dybt sort, medens det hos de tre faldede Ryler fra Saltholm (9. Juli) kun er mat sort, og Ryggens Fjer hos hine ere saa afslidte og blegede, at næsten intet af den rødlige Farve er tilbage. En Række gamle Ryler paa Gennemvandring om Sommeren og Efteraaret vise følgende Gennemsnitsmaal:

16 ♂♂	113,5 mm	32 mm	25 mm
12 ♀♀	117 -	35 -	26,3 -

største og mindste Vinge for ♂ 117—110 mm, for ♀ 120—113 mm.

Lægges nu de ved Gennemgangen af dette Stof indvundne Erfaringer til Grund ved en Undersøgelse af de Ryler i de voksne Fugles Foraars- og Efteraarsdragt, der findes paa vort zoologiske Museum, bliver Resultatet saa godt som det samme. En stor Del af disse Fugle ere faldne ved Fyrene; om Foraaret dog ingen af »dansk« Udseende (Farve) efter Midten af April. At de paa dansk Yngleplads (Amager) samlede i enhver Henseende svare til foranstaaende Beskrivelse af danske Ryler, tør ikke undre, men ogsaa de før medio April fyrfaldne stemme overens med disse. Hvad Størrelse angaar, vise de følgende Gennemsnitsmaal:

16 ♂♂	109 mm	28,7 mm	23,6 mm
13 ♀♀	112,5 -	32,5 -	25 -

største og mindste Vinge for ♂ 113 mm (2 G.), mindste 105 mm
 - - - - - ♀ 115 - (2 G.), - 109 -

Tre Hanner og en Hun, faldne ved Fyrene om Foraaret, men i den Tid, vore ruge (²⁸/₄ 11 Lyngvig, ¹/₅ 97 Lodbjerg, ⁴/₅ 81 Følleslev, ²⁹/₄ 94 Læsø Rende), vise følgende Maal:

♂♂	115 mm	32,6 mm	25 mm
♀	116 -	36 -	25 -

og svare altsaa bedst til typiske.

To Hanner og en Hun fra Efteraaret (i Zool. Museum) (²⁷/₈ 93, ⁶/₁₀ 07, ⁸/₈ 09) maale:

♂	120 mm	36 mm	25,5 mm
♂	115 -	34 -	25 -
♀	118 -	36 -	26,5 -

og bekræfte saaledes ogsaa det alt sagte.

At Ryler af ringe Størrelse og Farve som danske vandre her igennem Landet mod Øst om Foraaret, leder da ganske naturligt Tanken hen paa østligere Ynglepladser for denne Form, og det er da i denne Sammenhæng af Interesse at undersøge tre Ryler (en Han og to Hunner) fra von Middendorff's Samling (nu i min), skudte i Estland og Livland ²⁴/₅, ²⁷/₅ og ²⁷/₅ 1897. De maale:

♂	108 mm	26 mm	23 mm
♀	114 -	32,5 -	26,5 -
♀	111 -	32 -	25 -

og ere, slidte og falmede, som det af Datoen kunde ventes for Ynglefugle, af ganske samme Udseende som danske Ryler, den største Hun mest.

Fra Berliner Museet har jeg laant 2 Hanner og 3 Hunner fra Curland og Øen Poel (Mecklenburg); om den ene Hun fra Curland bemærkes paa Navnesedlen, at Reden medfølger. De ligne ganske Saltholms-Rylerne, og navnlig ere de to Fugle fra Poel falmede og slidte paa samme Vis som de førnævnte Ryler fra Saltholm (⁹/₇ 1921). De maale:

♂ Poel	¹⁴ / ₆ 1901	104 mm	28,5 mm	23 mm
♂ Curland	⁸ / ₅ 1897	106 -	28,5 -	24 -
♀ -	⁸ / ₅ 1897	110 -	28 -	24 -
♀ -	¹⁴ / ₆ 1898	107 -	27 -	23 -
♀ Poel	¹⁴ / ₆ 1901	109 -	31 -	25 -

I Prof. A. Koenigs Avifauna Spitzbergensis (Bonn 1911) skriver Dr. O. le Roi i Anledning af en i Advent-Bay skudt Ryle . . . »unserer Ansicht nach [sind] die Untersuchungen über die gegenseitige Abgrenzung von *Pelidna alpina* und *P. alpina Schinzii* (Brehm) 1824 sowie ihre geographische Verbreitung noch keineswegs geklärt und abgeschlossen Da noch wenige Massangaben sicherer Brutvögel vorliegen, geben wir nachstehend

einige Masse nach meist selbstgesammelten Brutvögel in Museum A. Koenig«:

♂ ad Middensee	²⁵ / ₅ 1880	106 mm	27 mm	21,5 mm
♂ ad -	²⁵ / ₅ -	110 -	27 -	22 -
♂ ad -	²⁵ / ₅ -	105 -	28 -	21,9 -
♂ ad Rügen	⁵ / ₅ 1899	105 -	27 -	22 -
♂ juv Poel	¹⁵ / ₆ 1901	115 -	29 -	25 -

Som det ses, svare ogsaa disse Maal godt til danske Ynglefugles.

Derimod stiller Sagen sig paa lidt anden Maade med 10 Ryler, som ved Prof. Lönnbergs Velvilje ere stillede til Raadighed fra Riksmuseet i Stockholm.

Fra Gotland foreligge 2 Hanner og en Hun fra »Maj« 1905; de ere i frisk Foraarsdragt og svare paa det nøjeste til Fuglen fra Konkamadalen; en Hun skudt 26. Juli 1882 er i slidt Paringsdragt, men svarer lige saa nøje til typiske Fugle. Maalene ere:

Maj 1905	{	♂	111,5 mm	30 mm	24 mm
		♂	116 -	30 -	25 -
		♀	119 -	35 -	27 -
²⁶ / ₇ 1882	♀	119 -	36,5 -	25,5 -	

Fra Øland findes 2 Hanner og 2 Hunner, skudte ¹¹/₇ 1907 og (1 ♀) ²⁸/₇ 1867; de ere saa tydeligt prægede som typiske Fugle, at de uden Betænkning kunne henføres til denne Form. De maale:

¹¹ / ₇ 1907	{	♂	111 mm	32 mm	26 mm
		♂	113 -	29 -	24 -
		♀	120 -	36 -	25 -
²⁸ / ₇ 1867	♀	119 -	34,5 -	26 -	

Det er af dette Stof ikke muligt at afgøre, om disse Fugle ere skudte paa Yngleplads eller paa Vandrested; paa Navnesedlen af de tre Fugle fra Gotland staar kun »Mai«, og efter alt at dømme ere de alle otte Trækfugle af den typiske Form; ere de Ynglefugle, vil det sige, at den typiske Form yngler paa Gotland og Øland.

En Hun fra Hornborgasjön i Västergötland, samlet 17. Juli 1905 af Rudolf Söderberg, ligner ganske ovennævnte og er lige saa utvivlsomt af den typiske Form; den maaler 116 mm, 33 mm, 27 mm, og det kan siges med temmelig Sikkerhed, at det var

en Trækfugl, thi i Arkiv för Zoologi, Band 4, No. 1 findes en Afhandling af Söderberg »Hornborgasjöns Fågellif,» hvori Forf. Side 48 skriver: »Svartbröstad snäppan förekommer äfven nu här och hvar på lågmossarna och hårdvallarna vid sjöstranden. Allmän är hon knappast, ty de par, som häcka, finnas mycket spridda. Efter medlet af juli ses hon allmänt inom sistnämnda område, men detta är genomflyttanda flockar. D. $14/7$ (sommaren 1905) uppmärksammadas vid sjöns sandstränder första gången en större flock svartbröstad snäppor på flyttning. Efter denne dato var hon den ojämnförligt allmännaste vadaren paa denna lokal. D. $14/7$, $29/7$, $11/8$, $17/8$ och $19/8$ fälldes många fåglar, som alla voro gamla individer

Det lader sig altsaa ikke af dette Stof afgøre, om den lille Form af Rylen, som man kan formode, yngler i Sydsverige, paa Øland og Gotland. I Læge Jørgensens Samling i Bramminge findes to Ryler fra Sverige; den ene, fra Gotland, er skudt 17. Juli 1907, er en Han og svarer ganske i Udseende til typiske Ryler paa Efteraarstræk; den har et meget stort og meget sort Brystskjold og er mørkt brunlig paa Ryggen; den maaler 113 mm, 30 mm, 25 mm. Den anden, en Hun, skudt paa Øland 8. Mai 1904, er derimod ganske af samme Udseende som de her i Landet rugende med nærmest rødlig Rygfjerskanter og lille matsort Brystskjold; dens Maal ere ogsaa smaa: 108 mm 35,5 mm 24 mm. Den bestyrker saaledes Formodningen om, at den lille Form yngler i Sydsverige, ialtfald paa Øland.

De unge Fugle, som i Mængde komme her paa Træk om Efteraaret, tildels for at overvintre, tilhøre aabenbart ogsaa den store Form. 46 Hanner og 25 Hunner maale;

♂♂	114 mm	30 mm	25 mm
♀♀	118,5 -	34 -	26 -

største og mindste Vinge: ♂ 120,5—108 mm, ♀: 124—113 mm. En Hun fra Falkenberg i Sverige ($26/9$ 1919) maaler 117, 37, 27.

Snart efter eller maaske samtidig med de gamle Fugle af den Form, der ruger her i Landet, forlade de unge danske Ryler Danmark, men nogle, af forsinkede Kuld, kunne maaske blive her længe nok til at indhentes af det nordøstfra kommende Træk; det er saaledes muligt, at en og anden dansk Ungfugl er medregnet i ovennævnte Række.

Thi Forskellen i Farve mellem de unge Fugle af de to

Former synes vanskeligere at fastslaa end for de gamles Vedkommende. Kun 4 unge temmelig sikkert i Danmark udrugede Ryler foreligge (heraf en fra Læge Jørgensens Samling); af disse er endda den ene skudt saa sent som 29. Aug., men dog regnet som dansk, fordi den i Farve og Tegning saa ganske svarer til de andre, der ere skudte i Juli og August, førend unge, nordfra kommende Ryler vise sig her i Landet; det gælder desuden, for de to's Vedkommende, at de endnu have nogle Rededun paa Baghalsen. Sammenholdte med de her paa Træk forekommende Ungfugle eller med en Ungfugl skudt i Sverige i Træktiden (Falkenberg ^{26/9} 19) vise de sig at være mere rødligt brune paa Ryg, For- og Baghals, og Kanterne paa Forvingens smaa Dækfjer ere hos disse mere brunlige end hos hine, der nærmest have dem lyst graalige. Småa ere de; de maale:

♂ ^{29/8} 09	107,5 mm	24 mm	23 mm
♂ ^{17/8} 11	107 -	26 -	23 -
♀ ^{23/7} 11	113 -	27 -	25 -
♀ ^{27/7} 20	110 -	34,5 -	25 -

og samstemme i denne Henseende med 2 unge Fugle fra August Maaned fra Texel, Holland, hvor Formen *schinzii* skal forekomme, thi disse maale:

♂	108 mm	27 mm	22,5 mm
♀	113 -	30 -	25,5 -

men ere allerede saa meget i Vinterdragt, at en Farvesammenligning ikke kan foretages. Formodningen om, at det, med et større Stof til Raadighed, vil vise sig muligt at skelne ogsaa mellem unge Fugle af de to Former, bestyrkes af en ung Fugl (tilhørende Berliner Museet) fra Livland, skudt ^{23/7} 1890; den har endnu Dun paa Baghalsen og dens Vingefjer ere ikke helt udvoksede; den er meget brunlig, ikke graalig paa Ryggen, og Vingens smaa Dækfjer ere tydeligt kantede med rustbrunt.

Af Fugle i Vinterdragt foreligge 10 Hanner og 18 Hunner, der efter deres Maal at dømme alle tilhøre den typiske Form:

10 ♂♂	116 mm	31 mm	25 mm
18 ♀♀	118 -	34 -	26 -
største Vinge for ♂	120 mm, mindste 115 mm		
- - - ♀	122 - , -	115 -	

Da kun faa Stykker af den lille Form i Vinterdragt foreligge, kan intet sikkert siges om Farveforskell i denne Dragt; det synes, som om de typiske Ryler ere mørkere graabrunlige paa Ryggen end de Stykker, der, dels paa Grund af ringe Størrelse, ere henregnede til den lille Race og dels ere ansete for herhen hørende, fordi de vise frembrydende rødligge Fjer af Yngledragten, men da de altsaa ere fra Foraarstiden, skyldes den tilsyneladende lysere Rygfarve maaske Falming. —

Da det Brehm'ske Typestykke fra Rügen ikke har foreligget ved denne Undersøgelse, kan noget udtømmende Bevis for Berettigelsen af Racen *schinzii* ikke siges hermed at være ført, men det synes ganske sikkert, at vore ynglende Ryler ere mindre og lysere end typiske, og de svare saa nøje til Brehms Beskrivelse af *schinzii*, at det vilde være utænkeligt at anvende et andet Navn for dem end hans. Der er en aldeles overvejende Sandsynlighed for, at denne lille Race behør Østersøens Kyster og Øerne deri, endog op til Øland og Gotland, medens den typiske Ryle, der er større og kraftigere farvet, behør Nordsverige, Nord-Rusland og vel ogsaa Vest-Siberien; thi det vil vistnok vise sig langt vanskeligere at skelne mellem vest-siberiske og typiske Ryler, end mellem disse og baltiske; Berettigelsen til at anvende Navnet *schinzii* for disse sidste er sikkert større end den, hvorved Navnet *pusilla* anvendes for de vestsiberiske.

Denne Opfattelse finder Støtte i følgende Udtalelser af Palmén og v. Homeyer (Verbreitung der Hühner-, Sumpf- u. Wasservögel Finnlands, Journal für Ornith., Jahrg. XXIV, 1876, Side 48 og Beiträge zur Kenntniss der Vögel Ostsibiriens und des Amurlandes, ibid., Jahrg. XVIII, 1870, Side 425): »Es ist bemerkenswerth, dass nur die grössere Form, *Tringa alpina*, in unserem Gebiete, (Finnland), und zwar nur hoch im Norden, brütet, obgleich dieselbe in Massen durchzieht. Es ist nämlich das Vorkommen in Mittel-Europa ein ganz anderes. In Holland und an der deutschen Niederung soll nämlich nur *Tr. Schinzii* nisten und in nördlicher Richtung gegen die pommersche Küste hin immer häufiger werden. Wahrscheinlich erstreckt sich die Brutzone dieser Art noch bis England, Dänemark, bis in das südliche Schweden und die Ostseeprovinzen, in welchen Ländern man die beiden Formen nicht genügend zu unterscheiden scheint. Genauere zukünftige Beobachtungen werden wohl bestätigen, dass die Individuen, welche in diesen Gegenden wirklich regel-

mässig brüten, zur *Tr. Schinzii* gehören. Auch in Schweden werden nur für die südlichen und nördlichen Gegenden specielle Brutplätze angegeben. Man hat aus diesen Thatsachen unrichtig die Schlussfolgerung gezogen, dass die Art in allen Theilen brütete, und dass die beiden Formen nicht zu unterscheiden wären. — Es verlohnt sich also jedenfalls der Mühe, die *Tringa Schinzii* noch nicht zu den Todten zu werfen, sondern eingehende Beobachtungen darüber anzustellen (E. v. Homeyer, Journ. f. Orn., 1870, S. 425) besonders in den genannten Ländern, wo beide Formen wahrscheinlich mit einander verwechselt worden sind,« og i det af Palmén her citerede Arbejde tilføjer v. Homeyer desuden: »Jedenfalls ist es mir nicht gelungen under den vielen *Tringa Schinzii*, welche ich als Brutvögel an den pommerschen Küsten sahe, eine *Tringa alpina (cinclus)* aufzufinden.«

Skønt Spørgsmaalet om islandske, færøiske og grønlandske Ryler ligger uden for det her behandlede Emne, kan det maaske dog ved denne Lejlighed nævnes, at islandske Ryler, der af Hantzsch (Beitrag zur Kenntniss der Vogelwelt Islands, Side 241) ere regnede til Formen *schinzii*, i Virkeligheden synes at staa midt imellem denne og den typiske.

51 Hanner (33 i Zool. Museum her, 15 i min egen Samling og 3 i Berliner Museet) og 26 Hunner (17 i Zool. Museum her, 9 i min egen Samling) alle i Yngledragt, mere eller mindre slidt, have være sammenholdte med det i det foregaaende behandlede Stof. Det viser sig, at de gennemsnitlig maale:

51 ♂♂	112,6 mm	29 mm	24,7 mm
26 ♀♀	113 -	32,5 -	25,6 -
største Vinge for ♂	116 mm,	mindste 106 mm	
- - - ♀	117 - ,	- 110 -	

9 Hanner og 7 Hunner, alle i Yngledragt, nogle med Rugeplet, i Læge Jørgensens Samling i Bramminge vise følgende Maal:

9 ♂♂	111,5 mm	28,4 mm	24 mm
7 ♀♀	115 -	33 -	25 -

De 3 Stykker i Berliner Museet, alle Hanner, samlede af Hantzsch ere tilfældigvis temmelig smaa:

♂	Hjalteyri	$\frac{7}{6}$ 03	107	29	24
♂	-	$\frac{28}{5}$ 03	108	28	23
♂	-	$\frac{22}{6}$ 03	112	26	24

saa det er ret forstaaeligt, at denne Forfatter har henregnet dem til Racen *schinzii*, da Spørgsmaalet om Rygfarven, skønt før nævnt, ikke har været i Forgrunden i de senere Aar.

I Størrelse staa altsaa de islandske Ryler imellem *schinzii* og typiske, og noget lignende viser sig for Farvens Vedkommende, idet islandske Ryler i Foraarsdragt, frisk Yngledragt, nærmest ligne de mørkere *schinzii* ♂: jyske, men dog sammenholdte med disse vise sig lidt dybere i den rødbrune Rygfarve uden dog at naa typiske. Hverken hos Hanner eller Hunner ses hos islandske Ryler nogen tydelig Afgrænsning mellem graahvid og brun Farvetegning paa Hovedet, saaledes som det oftest (*vide antea*) ses hos typiske; i denne Henseende ligne de altsaa nærmest *schinzii*. Hvad Bugsidens sorte Skjold angaar, overtræffe de gennemgaaende danske *schinzii*, ogsaa jyske, men naa ikke typiske. I falmet Yngledragt ligne de mest typiske, idet meget af Rygsidens rødbrunlige Farve er bibeholdt, og det vil vistnok næppe være muligt i alle Tilfælde at skelne dem fra typiske i denne Tilstand, i Særdeleshed ikke, hvis en lille typisk Fugl sammenholdes med en stor islandsk. Vil man benævne Formen, kunde den vel passende kaldes *Erolia alpina islandica*.

Færøiske Ryler kunne ikke skelnes fra islandske, men ganske vist har kun et ringe Stof været til Raadighed, ialt 6 Fugle i Yngledragt, 2 Hanner og 2 Hunner i Zool. Museum og 2 Hunner i egen Samling; desuden en ung Fugl. De maale:

♂	Nolsø	$\frac{22}{5}$ 1920	108 mm	29 mm	24 mm
♂	-	$\frac{13}{5}$ 1896	108 -	30,5 -	25 -
♂	-	$\frac{22}{5}$ 1920	109 -	27 -	24 -
♂	-	$\frac{26}{5}$ 1920	110 -	30 -	24 -
♀	-	$\frac{12}{5}$ 1896	111 -	32 -	26 -
♀	-	$\frac{26}{5}$ 1905	115 -	34 -	25,5 -

Den unge Fugl i min Samling (♀) er skudt $\frac{10}{9}$ 1920 paa Nolsø og er altsaa rimeligvis en Trækfugl, fra Island eller maaske fra Østgrønland; den er langt lysere og i det Hele graaligere end en ung *schinzii* og noget lysere end unge typiske Ryler;

paa Hage og Strube er den uplettet hvid. Dens Maal ere: 115 mm, 28,5 mm, 24 mm.

Der har været udtalt Formodning om, at de i Grønland forekommende Ryler tilhørte Artens asiatiske-amerikanske Form, den, der nu kaldes *sachalina* (Viell.), men dette gælder i hvert Fald ikke for de paa Grønlands Østkyst ynglende Fugle.

Disse ere gennemsnitlig smaa; 7 Hanner og 4 Hunner i min Samling maale:

♂ Sabine Ø	30/6 1919	108 mm	24 mm	22,5 mm
♂ Danmarks Havn	31/7 1919	108 -	28 -	22 -
♂ Clavering Ø	5/6 1921	107 -	26 -	22 -
♂ -	5/6 1921	108 -	25,5 -	23,5 -
♂ -	16/6 1921	108 -	27 -	24 -
♂ -	23/5 1921	111 -	26 -	23,5 -
♂ -	5/6 1921	113 -	26,5 -	23 -
♀ Germaniabavn	30/6 1919	112,5 -	27 -	24,5 -
♀ Clavering Ø	5/6 1921	109 -	29 -	24 -
♀ -	9/6 1921	111 -	31 -	24,5 -
♀ -	2/6 1921	117 -	30 -	24 -
Gennemsnitsmaalene ere for ♂		109 -	26 -	23 -
—		♀ 112,5 -	29,2 -	24 -

De falde saaledes i Henseende til Størrelse nærmest sammen med *schinzii*.

Alle de foreliggende Skind ere i Yngledragt, men med Rygfjerernes Kanter saa slidte og blegede, at næsten intet er tilbage af den rødlige Farve, der dog synes at have haft den samme, i stærkt Lys vist ikke meget holdbare Tone, som ses hos *schinzii* og *sachalina*. Baghalsen er askegraa, næsten uden brunligt Anstrøg, Forhalsen hvid og fintstribet som hos *sachalina*; Hage og Strube ustribet hvid. Det sorte Brystskjold er tydeligt men ikke af stor Udstrækning, og skønt Dragtens øvrige Fjer ere slidte, have Skjoldets sorte Fjer hos alle de foreliggende Skind ret tydelige hvide Kanter. Rimeligvis er den fra Færøerne forhen omtalte Ungfugl en Trækfugl af denne østgrønlandske Race, som kunde kaldes *Erolia alpina arctica*.

Det vil af det foregaaende formentlig fremgaa, at det ikke drejer sig om store eller tydeligt fremtrædende Forskelligheder, naar der skelnes mellem Rylens Racer. Bedst skiller aabenbart

Racen *sachalina* sig fra den typiske, men det vilde ingenlunde overraske, om Melleformer, der med lige megen Ret kunde henføres til begge, fandtes paa Steder f. Eks. i det nordlige Asien, hvor Udbredningsomraaderne stode sammen. — Racen *schinzii* er i sin udprægede Form heller ikke svær at kende, men dens Grænser mod typiske synes ikke altfor skarpt dragne. — Ved nærværende Undersøgelser have norske Ryler ikke været til Raadighed, og den Mulighed ligger ingenlunde fjærnt, at Trækfugle fra Norge kunde naa her til. Formodentlig slutte vest-norske Ryler sig nærmere til den islandsk-færøiske Form end til typiske.

For vort Lands Vedkommende kan da for Tiden kun siges, at den her rugende Form af Rylen er *Erolia alpina schinzii* Brehm, og at den typiske *Erolia alpina alpina* L. forekommer paa Gennemrejse For- og Efteraar, tildels overvintrende.

108. *LARUS FUSCUS* L., SILDEMAAGE. »Ret faatallig Vintergæst«.

Sildemaagen ruger ikke her i Landet; for at søge klargjort, hvilke Sildemaager, der besøge os om Efteraaret, Vinteren og paa Foraarstræk, er det nødvendigt at undersøge de i vore Nabolande mod Vest, Nord og Øst ynglende.

Den typiske Sildemaage er den svenske, den i Østersøen og den botniske Bugt paa Øerne og Skærene ynglende, undertiden overvintrende, *Larus fuscus* L.

En vestlig Race, *Larus fuscus affinis* Reinh. findes i England, let kendelig paa sin meget blegere Rygfarve i den udfarvede Dragt. Den er først beskrevet af Reinhardt (Vid. Medd. 1853) efter en — mærkelig nok — i Grønland skudt Fugl, der findes paa vort Zoologiske Museum og altsaa er Typen for Racen *affinis*. Til denne skulde da britiske Sildemaager svare, og 4 Fugle i min Samling fra Ynglepladser (Fair Isle, Shetlands-øerne ^{11/5}, ^{22/5} 1914 og Ross Shire, Scotland ^{13/5}, ^{18/5} 1912) ligne den ogsaa ganske, naar Hensyn tages til, at Typestykket, der, jfr. Reinhardts Beskrivelse l. c., er i Fældning og desuden nu har staaet opstillet i 70 Aar, ser noget falmet og bleget ud.

En betydelig Række Sildemaager fra Færøerne, dels i min egen Samling (over 30 udfarvede og nogle yngre og unge Fugle) dels i Zool. Museum, ere ganske som Typen og derfor som britiske. Det er altsaa Racen *affinis*, der beboer Færøerne.

Langs Norges Vestkyst ruger Sildemaagen ogsaa. I min Samling findes 6 Stykker fra Øen Rott ved Stavanger; de ere skudte paa Ynglepladsen 25. Maj 1921 og staa i Henseende til Rygfarve midt imellem typiske og *affinis*. Det samme gælder to Ynglefugle fra Sveriges Vestkyst (Svartskær, N. Halland $\frac{6}{6}$ 1920). Af de norske Fugle er en lige saa lys som en mørk *affinis*, de andre fem noget mørkere, men naa dog langt fra den dybsorte Tone, som ses paa Ryggen hos to svenske Ynglefugle fra Sveriges Østkyst (Nyköping Skærgaard, 24. Maj 1921). Af de to vest-svenske er den ene i Henseende til Rygfarve som den lyseste norske, den anden svarer til de mørkere, men naar ikke de øst-svenske.

Vil man benævne denne Melleform, kunde den kaldes *Larus fuscus intermedius*.

Hvorledes det forholder sig med den af Buturlin beskrevne Form *L. fuscus taimyrensis*, kan ikke afgøres for nærværende. — Den skulde kun adskille sig fra *affinis* ved betydeligere Størrelse, idet Rygfarven skulde være »genau dieselbe« (Hartert l. c., Side 1729). Dens Hjemsted skulde være Nordrusland fra Dwina og Petschora østerud »mindstens bis zum Jenissei und dem westlichen Teile der Taimyr-Halbinsel, auch auf der Insel Kolgudjew«.

De foreliggende norske og vest-svenske Sildemaager ere ikke paa nogen Maade større end typiske og svare ganske til *affinis*; Vingemaallet ligger omkring 425 mm.

Fra Danmark foreligge 9 voksne og 3 unge Fugle i min Samling. Af disse svare 4, skudte ved Bøtø, Syd-Falster ($\frac{16}{10}$ 1897, $\frac{20}{10}$ 1898, $\frac{21}{11}$ 1900 og $\frac{25}{5}$ 1901), og to, skudte i Kalvebod Strand ($\frac{22}{4}$ og $\frac{3}{5}$ 1919), ganske til typiske øst-svenske. Det samme gælder en Hun, skudt $\frac{24}{9}$ 1917 ved Spjald i Jylland; (en gammel Hun, skudt i Østersøen ved Pillau $\frac{10}{10}$ 1907 er ligeledes typisk).

En yngre Hun, ca. $2\frac{1}{2}$ Aar gl. (ret Ægleder), skudt $\frac{2}{10}$ 1917 ved Helsingør, har helt mørk Ryg og stærkt plettet Hoved og Baghals, men Hale- og Svingfjerene ere endnu ikke færdigfældede. Den ligner mest den lyseste vest-svenske Fugl og svarer saaledes godt til norske Sildemaager.

Derimod er en gammel Hun med nedsunken Ægleder, skudt ved Nymindegab paa Jyllands Vestkyst $\frac{3}{8}$ 1919, saa lys paa Ryggen, at den vanskeligt kan skelnes fra 10 færøiske Fugle,

skudte i samme Maaned; den er, som venteligt, i Fældning, og de ny frembrydende Rygfjer ere i Farve ganske som tilsvarende hos de færøiske Skind.

En anden Sildemaage fra Nymindegab i Zool. Museum svarer bedre til norske Fugle.

Af to gamle Hunner, skudte i Atlanterhavet (ud for Syd-Frankrig ²⁰/₂ og ³¹/₃ 1909), svarer den ene ganske til *affinis*, den anden bedst til Melleformen *intermedius* og stammer saaledes sandsynligvis fra Vestnorge.

Kun faa unge Fugle have foreligget til Sammenligning; 4 færøiske Ungfugle (*affinis*) ere saa paafaldende mørke, at de ved første Blik kunne skelnes fra 2 unge Fugle fra Bøtø (rimeligvis typiske); de færøiske Fugle have de mørkegraa Fjers lysere Kanter og Pletter rustgraa og Hoved og Baghals nærmest sod-graabrunlige, medens Bøtø-Fuglene have lysere Hoved og Baghals og Fjerkanterne mere hvidgraa. En ung Hun, skudd ⁶/₁₀ 1899 i Limfjordens vestlige Del (Fæggesund), staar midt imellem og stammer altsaa muligvis fra enten norsk eller vest-svensk Yngleplads.

Her i Landet forekommer da *Larus fuscus fuscus* L., *Larus fuscus affinis* Reinh. og, hvis man vil benævne Melleformen, *Larus fuscus intermedius*.

133. *FRATERCULA ARCTICA* (L.), LUNDE. »Faatallig, ustadig Vintergæst.«

Af Lunden skelner Hartert følgende Racer: *F. arctica naurmanni* Norton., der har hjemme paa Spitsbergen, Novaja Semlja og i Nord-Grønland og hvortil formodentlig ogsaa de paa Jan Mayen ynglende høre; dernæst *F. arctica arctica*, hvis Hjemsted er Norges Vestkyst, og endelig *F. arctica grabae* Brehm, hvis Hjem er Færøerne, England, Irland, Bretagnes Kyster, de normanniske Øer og — tidligere — Helgoland. I Fjerdragt ere alle Racerne ens; kun Størrelsesforskellen, Næbhøjde og særlig Vingelængde danner Skellet imellem dem, men den skal ganske vist ogsaa være betydelig.

Den norske Lunde regnes for den typiske, fordi Linné skriver: »Habitat in Europae borealis oceano, in rupibus et praecipitiis montium maris atlantici, praesertim in insulis,« men maaske nærmere de paa den sydlige Del af Norges Vestkyst rugende Lunder — der er jfr. Collett (Mindre Medd.

1878—80, Side 391 og Mindre Medd. 1881—92, Side 346) en Koloni paa Rott — sig mere til Formen *grabae Brehm*.

Dette gælder i hvert Fald de Lunder, der yngler paa Øerne i Kristianiafjord, og det samme er formentlig Tilfældet med de faa Par, der yngle — eller ynglede — i Bohusläns Skærgaard. (Wilh. von Wright: Förteckning Bohuslänska skärgården obs. foglarne, Göteborg Vet. och Vitterh. Samh. Hand., 1850).

Om nogle Lunder fra Rott siger Collett l. c., Side 346, at de svare nærmest til den mindste Form (*armoricana=grabae*), hvis Udbredelse falder længst mod Syd, men de Maal, han opgiver for Vingen (1878—80, Side 392) 163 mm og 170 mm, ere noget store for denne Form. Konservator Schaanning, Stavanger, har venligst opgivet mig Maalene (Vinge) paa 10 Lunder, skudte paa Rott i Maj-Juni Mnd.; de svinge mellem 150—165 (1 Gang), men Gennemsnitsmaalet er 155,5; en ellefte Lunde fra Rott ²⁶/₅ 1921 i min egen Samling har Vingen 150 mm, men dens Næb er betydeligt større og kraftigere end det største Næb fra Færøerne. I Vingemaal svare da disse Fugle, efter dette Stof at dømme,¹ bedst til Formen *grabae*, medens Næbstørrelsen mere synes at minde om den sædvanlige vestnorske σ : den typiske.

I Koenigs Avifauna Spitsbergensis findes meget oplysende Maal; Dr. le Roi paapeger, at de paa Bjørne-Øerne ynglende Lunder tilhøre, hvad han kalder den mindre Form σ : *typica* i Modsætning til Spitsbergen-Fuglene, der tilhøre den store Form *glacialis* eller *naumanni*. For disse sidste opgives et Gennemsnits-Vingemaal af 186 mm for $\sigma\sigma$ og 183 for ♀♀ , medens de paa Bjørne-Øerne ynglende skulde maale henholdsvis for $\sigma\sigma$ og ♀♀ 168 mm og 163 mm. Disse sidste Maal svare godt til Fugle fra Norges Vestkyst i min Samling, 2 $\sigma\sigma$ ¹⁰/₅ 1917 Trondhjem, der maale 166 og 173 mm.

Betydeligt mindre end disse ere færøiske Lunder, der gennemsnitlig maale (12 $\sigma\sigma$ og 13 ♀♀ i min Samling, alle Ynglefugle) 156 mm og 157 mm.

Islandske Lunder ere større og have langt højere Næb end færøiske; navnlig nord-islandske synes i denne Henseende at overgaa ogsaa vest-norske, men i Henseende til Vingemaal stemme de ganske med disse og Bjørne-Øernes Lunder. 35 islandske Lunder i min Samling maale gennemsnitlig 166 mm;

¹ Maaske har Prof. Collett maalt Vingen ved at trykke den ganske flad mod Maalestokken, hvorved den kan maales nogle Millimetre længere.

(Maalene for 22 ♂♂ og 13 ♀♀ falde sammen) mindste Maal 156 mm største 180 mm, bægge Hanner. Hantzsch opgiver lignende Maal for 15 islandske Lunder fra Grimsey; største og mindste Maal 153—174 mm; Gennemsnit 164,4 mm.

Grønlandske Lunder tiltage i Størrelse, som allerede oftere nævnt af Winge o. a. fra Syd til Nord; 18 Ynglefugle fra Godthaab, Sökkertoppen, Holsteinsborg og Grønne Ejland vise et Gennemsnitsvingemaal af 166 mm og svare saaledes bedst til typiske, men hos en Del af dem synes Næbbet mindre, navnlig knapt saa stort som hos islandske. 6 Vinterlunder, gamle Fugle, synes ret smaa, men da de alle ere i Vingefældning kan intet Maal opgives. 5 andre grønlandske Vinterlunder, hvis Næb uden Skede synes lige saa stort som ovennævnte grønlandske Yngle-Lunders med Skede, gøre Indtryk af at være meget store, men da ogsaa de ere i Vingefældning — endog i November Maaned helt uden Svingfjer — kan heller intet Vingemaal opgives for disse. Rimeligvis forekommer da Formen *naumanni* i den nordlige Del af Grønland. Kun to Fugle fra nordgrønlandsk Yngleplads findes paa Zool. Museum, en yngre men fuldt udfarvet Fugl, fanget med Fuglenet paa Saunders Ø ²⁵/₇ 1917 og en gammel Fugl fra Conical Rock ved Cap York, Sommeren 1914. Bægge have Vingen 185 mm, og navnlig sidstnævnte har et meget stort Næb. Brehm skelnede (Handbuch der Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands, Ilmenau 1831) 4 Former: *Mormon arctica*, *Mormon glacialis*, *Mormon polaris*, og *Mormon Grabae*; den første svarer til den typiske, den anden til den spitsbergensisk-nordgrønlandske og den sidste til den lille sydlige Form; *polaris* skulde være mindre end *arctica* ∴ *typica*, bebo Grønland og være kendelig paa sit ved Panden lavere men paafaldende brede Næb; men en saadan Forskel kan ikke opdages ved Sammenligning mellem færøiske og sydgrønlandske Lunder, og der synes da ikke at være Grund til at erkende mere end 3 Racer.

Hvad nu de her i Landet forekommende Lunder angaar, tilhøre nogle aabenbart den typiske Form, andre den lille »*grabae*»; saaledes er en udfarvet Han, skudt ¹²/₅ 1919 i Lille Bælt, ganske som en færøisk Lunde, og dens Vinge maaler 155 mm. En Vinterlunde og 3 yngre Fugle (Viksø Strand og Vorupør ⁵/₃, ¹/₃, ¹¹/₃, ²⁸/₃ 07) svare bedre til den typiske Form, idet deres Vinger maale: 164, 151, 160, 154. Vingen vokser vistnok langsomt hos unge Lunder; i hvert Fald vise 11 unge Lunder af

de mindre fra Grønlands Vestkyst Vingemaal fra 145—160 mm; de ere skudte mellem $\frac{8}{10}$ og $\frac{26}{3}$; 5 af de (tilsyneladende) større vise Maal fra 151—160 mm. En ung Lunde fra Norges Vestkyst (♀ Molde $\frac{5}{1}$ 1915) har Vingen 151 mm.

I Danmark er da truffen: *Fratercula arctica* L., der ogsaa af og til driver død iland paa Jyllands Vestkyst, og *Fratercula arctica grabae* Brehm.

145. *PHALACROCROCORAX CARBO* (L.), SKARV. »Har været almindelig som ynglende, men er i nyeste Tid udryddet. Kommer endnu som Vintergjæst, i det hele faatallig, men paa sine Steder i større Tal; nogle ganske faa, ikke ynglende, at se om Sommeren. Fra Stenalder og Jernalder. De Skarver, der senest ynglede hos os, ikke Stenalderens Skarver, synes, at dømme efter de faa opbevarede Skind, at have været af en lille Race, i Modsætning til den større, mere nordiske.«

De Skarver, der op til omkring Midten af forrige Aarhundrede ynglede hos os, skulde altsaa have været af en mindre Race, den, der af Brehm i 1824 kaldtes »*subcormoranus*« paa Grundlag af hollandske Stykker, af Nilsson i 1835 »*medius*«, paa Grundlag af Skarver, der ynglede i Egetræer i Blekinge. Brehm skriver i 1831 (Handb. Naturg. Vögel Deutschl., Ilmenau 1831) — iøvrigt under den Form, han kaldte *arboreus* — at den indvandrede i Danmark omkring 1800; yderligere Oplysninger om dens Ophold her i Landet findes hos Faber o. a. Nu er den som sagt ganske udryddet som ynglende, men det eneste kendte Stykke, der er opbevaret, en gammel Hun $\frac{1}{6}$ 1856, skudt ved Dalund paa Fyen, findes paa Zoologisk Museum og svarer godt til de Beskrivelser, der gives af *subcormoranus*. Hvor Fuglen blev skudt, fandtes dog iflg. Meddelelse fra Konservator J. Scheel, hvis Fader skød den, ingen Koloni.

Brehm nævner i det Hele l. c. 4 Racer:

1. *Carbo cormoranus* Meyer (= *Phal. c. carbo* L.). En stor lang- og sværnæbbet Skarv, der bebor Island og Norge; undertiden kommer den »in der Jugend« til Nord- og Østersøkysterne. »Gefieder glänzend blauschwarz. Oberkopf platt«.
2. *Carbo glacialis* Brehm. En lille Skarv med kortere Næb og Hale end Nr. 1; Hals og Underliv mere blaasort. I første og andet Aars brunlige Dragter lysere, Brystets Midte ofte upletet hvid; desuden skulde den kunne skelnes »durch

den gewölbten Oberkopf«. »Sie lebt nordwestlich von Grønland an bis auf Färøe, kommt im Winter nach Island und jung von Färøe aus auch an die deutsche Küste der Nordsee«.

3. *Carbo arboreus Brehm.* Denne skulde have samme Størrelse som »*glacialis*«, altsaa være mindre end 1 og have kortere Næb men en lige saa lang Hale som *cormoranus*. Hvælvet Hoved skulde den have og iøvrigt kunne skelnes fra bægge »durch die Zeichnung des Jugend- und mittlern Kleides . . . ; der Oberkörper ähnelte dem der vorhergehenden, der Unterkörper aber ist viel dunkler, längs seiner ganzen Mitte mit scharf begrenzten braunen Längenflecken besetzt. Im mittlern Kleide hat der Unterkörper braunschwarze und schwarzbraune Längenflecken. Sie ist seit 30 Jahren in Dänemark eingewandert, führt, da sie überall verfolgt und vertrieben wird, ein zigeunerartiges Leben«
4. *Carbo subcormoranus Brehm.* Størrelsesforholdet mellem denne og Nr. 1 skulde være omtrent som mellem en Sortkrage (*C. cornix corone*) og en Ravn (*Corvus corax*); den »unterscheidet sich aber noch überdies von allen vorhergehenden durch den kürzern Schnabel und den kleinen Haken an seiner Spitze, von Nr. 3 besonders auch durch den kürzern Schwanz. Im Prachtkleide schillert das Schwarz weit weniger in das Blauschwarze als bei Nr. 1 und 2, sondern fällt stark ins Blaugrüne, und die weissen Federchen an dem Kopfe und Halse sind sehr lang. Sie lebt und brüetet in Holland«

Sikkert med Rette forener Hartert (Vögel der palaeark. Fauna, Side 1387) Brehms to første Former under Navnet *Phalacrocorax carbo carbo L.*; denne den typiske Form, er altsaa større end *subcormoranus*, udmærker sig ved dyb blaasort, næsten purpurblaa Glans paa Fjerene og ved sit lange, kraftige Næb, der fra Fjergrænsen ved Panden maaler 68—77 mm, undertiden endog 82 mm. Vingen 340—360 mm.

I min Samling findes fra Norges Vestkyst 8 gamle Hanner og 5 gamle Hunner (desuden Skeletter og Kranier); fra Island 3 gamle Hanner, 6 gamle Hunner og 12 yngre Hanner og Hunner; fra Færøerne 2 gamle Hanner, fra Skotland 2 gamle Hunner og fra Grønland 3 gamle Hanner, 4 gamle Hunner og 7 yngre Fugle. Gennemsnitsmaalene for disse Fugle ere:

		Vinge	Næb	Mellemfod
Norge	♂♂ ad	360	76	70
-	♀♀ -	331	67,5	66
Island	♂♂ -	359	78	73
-	♀♀ -	339	70	70
-	♂♂ juv.	360	76	71
-	♀♀ -	350	69	73
Færøerne	♂♂ ad	365,5	82	75
Skotland	♀♀ -	344	74	70,5
Grønland	♂♂ -	351	73	72
-	♀♀ -	341	69	68
-	♂ og ♀ juv.	342	70	68

Alle de gamle Fugle i denne Række kunne siges at være dybt blaasorte i Fjerglansen; mellem grønlandske og de øvrige er ingen Forskel at opdage i saa Henseende. Unge Skarver i brunlig Dragt med hvid Underside findes baade fra Island og Grønland; den mørkeste yngre Fugl er fra Grønland. Iøvrigt skulle Skarver med hvid Underside ogsaa kunne ses paa Yngleplads, jfr. British Birds Vol. III, IV og VI.

Hvad Næbbets Sværhed angaar, er der en betydelig Svingning; de største og stærkeste Næb have de to færøiske Fugle, men næsten lige saa kraftige Næb ses hos islandske, norske og grønlandske Fugle; noget svagere se de skotske Fugles ud, — naturligvis sammenholdte med andre Hunners. Største og mindste Længde i denne Række er 85 mm hos en færøisk Han og 70 mm hos 1 norsk og 1 grønlandsk; for Hunnernes Vedkommende 73 mm hos en grønlandsk og 65 mm hos en norsk.

Største og mindste Vingelængde hos ♂ 370 (norsk) — 344 (norsk)
 - - - - - ♀ 348 (islandsk) — 321 (norsk).

Da nu for Tiden ingen Skarver yngle i Sverige (jfr. Hartert l. c., Side 1387, Fodnote), anvendes Linnés Navn *carbo* for den paa Klipper ved det nordlige Atlanterhavs Kyster rugende Skarv; dens Yngleomraade strækker sig fra det nordøstlige Nordamerika (syd paa til Nova Scotia), Grønland, Island, Færøerne, de britiske Øer, Norge og østpaa langs Ishavskysten, Kola o. s. v.

Den mindre Form, *subcormoranus*, med hvilken Hartert forener Brehms *arboreus*, har Ynglepladser i Holland, Donaugnene, Mellem- og Sydevropa, Østersøprovinserne og østpaa til

Central- eller Østasien. Dens Størrelse skulde iflg. Hartert være: Næb 65—70 mm, Vingen 330—356 mm, og desuden skulde den jo vise mere grønlig Glans paa Fjerene i Yngledragt. Naar dens Ynglepladser ligge Danmark saa nær som Østersøprovinserne og t. Eks. Pommern og Mecklenburg, vilde det da ligge nær at vente, at denne lille Form var at finde mellem de her i Farvandene forekommende Skarver, men en Undersøgelse af Skarver, skudte i Danmark, giver ikke noget helt tilfredsstillende Svar paa Spørgsmaalet.

For det første kan aabenbart den mindre Form, saavel som den store, svinge betydeligt i Størrelse. 1 Han og 2 Hunner i min Samling fra Rumænien maale:

	Vinge	Næb	Mellemfod
♂ Maj 1906	359	63	68
♀ - 1906	349	64,5	70
♀ April 1913	334	69	66

Maal, der ikke vilde forbavse hos Fugle t. Eks. fra Norge; kun Næbbet hos Hannen synes virkeligt lille. Og desuden er det kun med nogen Anstrængelse, at Glansen hos disse rumænske Stykker kan erkendes som grønlig; maaske er dog Grunden den, at deres Yngledragt allerede er noget slidt.

I vore Farvande, i Østersøen, Kattegat og Limfjorden, er Skarven om Vinteren ikke sjælden, og enkelte Stykker eller smaa Selskaber ses næsten hele Aaret rundt, de sidste oftest bestaaende af yngre Fugle. — Fra den vest-svenske Skærgaard findes i min Samling 8 Hunner og 1 Han i Parringsdragt; de ere skudte i Marts og April, nogle saa sent som 17. April og Hunnerne med saa svulmende Ægstokke¹ og udvidede Ægledere, at Æglægning utvivlsomt var nær forestaaende. Disse Fugle maale gennemsnitlig:

8 ♀♀	334 mm	68 mm	67 mm
1 ♂	352 -	75 -	70 -

Største og mindste Næb hos ♀: 71 mm—64 mm; Vinge 341 mm—330 mm; som det ses Maal, der kunne passe nogenlunde til bægge Sider; da det hævdes, at Skarven ikke yngler i Sverige, maa disse Fugle altsaa have været paa Vandring, og det beror

¹ En Hun havde Æg af en god Hasselnøds Størrelse.

da paa et Tilfælde om de blive skudte paa svensk eller dansk Søomraade. Af Farve ere de blaasorte.

3 gamle Hanner og 1 gammel Hun i den saakaldte Sommerdragt med brunlig-hvid Hageplet og uden hvide Hoved- og Halsfjer fra Danmark maale:

		Vinge	Næb	Tarse
♂ Samsø	²⁴ / ₁₁ 1917	353	76	70
♂ -	²⁴ / ₁₁ 1917	355	75	73
♂ Nakskov Fjord	Dec. 1912	348	73	71
♀ ¹ Vejrø	³⁰ / ₁ 1914	331	71,5	69

Af disse kan Hannen fra Nakskov Fjord nok siges at være blaalig, skønt et let grønligt Skær kan ses i visse Belysninger; de to Hanner fra Samsø kunne med lige megen Ret kaldes grønlige eller blaalige, alt efter som de vendes i Lyset; kun Hunnen fra Vejrø kan siges at være grønlig, men dens Næb er temmelig kraftigt.

3 unge Fugle maale:

♀ Limfjorden	¹⁶ / ₉ 1899	333	68,5	67,5
♀ -	¹⁸ / ₁₀ 1912	328	66	67
♂ ² Jægerspris	²³ / ₉ 1912	364	77	

Dalund Fuglen paa Zool. Museum, der er udpræget grønlig, maaler:

♀ ad Dalund	¹ / ₆ 1856	332	62	58
-------------	----------------------------------	-----	----	----

En gammel Han og en ung Fugl i Zool. Mus. fra Østpreussen og Brunsbüttel:

♂ ad Østpreussen		333	63	56
juv. Brunsbüttel	Juli 1825	329	59	50

14 udstoppede Hoveder og Kranier af gamle og yngre Fugle foreligge fra Kattegat (omkring Samsø); desværre er disse Fugle ikke kønsbestemte, og udover en Oplysning — som ikke findes i alle Tilfælde — om, hvorvidt Fuglen var »gammel« eller »ung«, vides intet; Næbmaalene ere (Næbskeden sidder paa):

¹ Fuglen havde ynglet mindst én Gang; Ægleder bred, nedsunken.

² Vist ca. 14—15 Maaneder gammel; altsaa i Begyndelsen af 2det Aar.

Samsø $\frac{8}{11}$ 1917	78,5 juv., 65 juv.
- $\frac{24}{11}$ 1917	66, 67, 75, 68
- $\frac{14}{12}$ 1917	60, 59, 70, 64
- $\frac{12}{3}$ 1918	66 ad, 69 ad, 70 ad, 77 juv.

Som det ses, ere nogle af disse Maal saa smaa, at de lade formode, at den lille Form virkelig endnu af og til besøger os. At den typiske Skarv kommer hertil, er sikkert; den unge Han fra Jægerspris er t. Eks. saa stor og sværnæbbet, at den maa anses for typisk.

Om Skarven kan da siges, at den forekommer her i Landet i sin typiske Form, medens den mindre Form *subcormoranus Brehm* har ynglet her og vistnok af og til endnu forekommer her overvintrende eller oversomrende; desuden træffes Fugle, der maa regnes for Melleformer mellem de to Racer.

153. *FALCO PEREGRINUS* TUNST., VANDREFALK. »Har ynglet faatallig i Landet, men er nu saa godt som udryddet. Ikke helt sjelden som Vintergjæst.«

De Vandrefalke, der have ynglet eller endnu yngle her i Landet, synes, at dømme efter de faa sikre Ynglefugle, som foreligge, at være mere tilbøjelige til at have rødlig Underside end svenske og britiske, dette særlig gældende Hunner; men ogsaa svenske Ynglefugle kunne være noget rødlige paa Undersiden. Skægstribens Bredde veksler aabenbart en Del hos Vandrefalken, men de faa danske Ynglefugle have bred Skægstribe, og det samme gælder Flertallet af saavel nord- som sydsvenske Ynglefugle (Prof. Lønnberg in litt.).

Fuld Klarhed synes ikke at have over Vandrefalkens nordlige Racer; i 1884 skelnede Menzbier i Ibis, Side 284—85 (On the birds of European Russia north of the Caucasus) tre Former: *Falco peregr. griseiventris* Br., *cornicum* Br. og *brevirostris* Menzb.; men Hartert forener dem alle under *F. p. peregrinus* Tunstall (l. c. Side 1043; *terra typica*: Grossbritannien), og udskiller en vestsibirisk-nordasiatisk Form, der fører Navnet *F. p. calidus* Lath. efter en i Indien skudt Vandrefalk, — vel altsaa Trækfugl — som Latham beskriver i Suppl. Gen. Synops. 1787 Side 35; han siger: »this species inhabits India, and is called Behree« (meddelt Latham af Mr. Middleton). Iflg. Hartert skulde den kunne skelnes fra *F. p. peregrinus*, med hvilken den har Størrelse tilfælles, paa de lysere Hovedsider, »indem der weisse

Streif hinter dem schwarzen Backenstreifen in der Regel merklich weiter zum Auge hinreicht, beim ♂ höchstens 1 cm schwarz lassend, der schwarze Bartstreif selbst aber schmaler ist, die Unterseite reiner weiss, seltener stark rötlich, fast immer weniger mit Grau übertüncht, Seitenbänderung schmaler, Kropfgegend weniger gefleckt. Oberseite oft etwas lichter.«

Blandt de her i Landet forekommende Vandrefalke (i min Samling findes 60 gamle og unge Fugle) kan to nogenlunde adskilte Typer erkendes blandt de unge Fugle. Den ene er paa Ryggen mørk graabrunlig, har kun faa lyse Pletter i Nakken og har Undersiden tæt plettet, d. v. s. Længdestriben paa Brystets Fjer er saa bred, at kun smalle lyse Kanter lades til Syne; Skægstriben er oftest bred, men lader hos nogle et bredt lyst, dog plettet Parti, aabent for Halsens graahvide Farve. Denne Form synes hyppigst.

Den anden er paa Ryggen lyst graabrunlig, og Fjerene have lyse gulgraa Kanter; i Nakken ses stærkt fremtrædende lyse Partier, Undersiden er smaltribet (i tre Tilfælde i stærkt udpræget Grad), d. v. s. Brystfjerenes lyse Partier ere betydelig større, idet Længdestriben er smallere; Skægstriben er ikke saa bred som hos den mørkere Type, men svinger dog en Del i Udvikling. Men Melleformer findes mellem disse to Typer, der kun i deres udprægede Skikkelse ere vel adskilte, og det samme gælder de unge Vandrefalke, der findes i Riksmuseet i Stockholm (Prof. Lønnberg in litt.).

Skægstribens Udvikling synes i det Hele taget at være en ret variabel Karakter; i hvert Fald vise 47 unge Vandrefalke fra Vestgrønland af Racen *F. p. anatum* Bp. i min Samling store Forskelligheder i dette Forhold, idet nogle have saa brede mørke Skægstriber, at næsten hele Kindpartiet om til Nakken er mørkt, medens andre have smallere Skægstriber, der lade en stor lys Bugt aaben. Men paa Oversiden ere de alle meget mørke, kunne næsten kaldes sorte, og have rustfarvede Fjerkanter; alle Undersidens og de fleste af Hovedets Fjer stærkt rustbrune; Halsens Overside er oftest ensartet skifergraa (med lys Spids), i nogle Tilfælde ses dog brune Tværbaand; Underhale-Dækfjer enten tværtribede eller med trekantede Pletter med nedadvendt Spids. De ere saaledes mørkere end den mørkeste Type, der forekommer her i Landet, og desuden mindre. Edwards har i 1743 i Nat Hist. Uncom. Birds 1—2 givet en Afbildning af

»the Black Hawk or Falcon«, der svarer ganske godt til den unge grønlandske Vandrefalks Udseende;« this Bird is a Native of Hudson's-Bay: it pitched on a Ship belonging to the Hudson's-Bay Company in August 1739, as the Ship was returning Home, after they had got a pretty Way through the Straits to Sea« En ung Fugl fra Oban i Skotland (⁷/₇ 1920 ♂) kommer disse unge grønlandske Vandrefalke nogenlunde nær i Henseende til Undersidens Farve; dens Overside er ikke ganske saa mørk og Fjerenes Kanter paa Ryggen ikke saa rustfarvede, mere graalige; Skægstripen er smal. Dens Svingfjer ere ikke helt udvoksede.

Ogsaa mellem voksne Vandrefalke her fra Landet kan nok skelnes to Typer, en med bred og en med smal Skægstribe, men de fleste staa midt imellem. For svenske Fugles Vedkommende synes noget lignende at gælde; Prof. Lønnberg meddeler mig saaledes venligst (in litt.), at en gammel Fugl fra Bohuslän »blott har en grund bukt in mellan det breda mustaschstrecket och tinningen, och denna bukt utfylles af askgrått, så at på någet afstånd ser man alls ingen ljus inbuktning. En annan från Bohuslän har däremot en ganska bred hvit bukt bakom det breda mustaschstrecket men däremot är en ♂ från Lappland, Jukkasjärvi, ännu svartare med grundare bukt Detta ådagalägger att äfven i det nordligaste Sverige mycket svartkindada fåglar förekomma. Å andra sidan skrifver Dr. H. Nyqvist till mig: »Af mina 16 vuxna pilgrimsfalkar har endast en ung hane från Skåne, där han er född, så smala kindstreck, att han kan räknas til »calidus«. Alla de öfriga gamla, som äro från Västergötland, hafva breda palisonger med rena hvita fält bakom.« Denna sak är sålunda ganska variabel.«

Ogsaa gamle grønlandske Vandrefalke¹ (10 Hanner og 10 Hunner findes i min Samling) vise en ikke ringe Svingning i Skægstribens Udvikling; nogle have den bred, andre smal; af de 10 Hanner kunne 4 siges overhovedet ingen Skægstribe at have, idet hele Kindpartiet er mørkt skifersort. Da Hartert l. c. Side 1047 nævner, at »*anatum*« skal være større end den nord-

¹ Allerede i 1898 har Winge paapeget (Grønlands Fugle, Side 247), at den vestgrønlandske Vandrefalk mest nærmede sig Racen »*anatum*«. Fra Østgrønland er den »typiske« Vandrefalk nævnt (se t. Eks. O. Helms, D. O. F. T., 11. Aarg., Side 173—74).

og mellemeuropæiske Vandrefalk og noget mørkere (dog ikke konstant) paa Ryggen, kan nævnes, at det her foreliggende Stof ikke bekræfter dette. Nogen nævneværdig Forskel i Rygfarve kan gennemgaaende ikke ses, og de grønlandske Vandrefalke ere ingeniunde større; det Stof, der findes paa Zool. Museum viser det samme; men fra »*terra typica*«, New-Jersey, er ganske vist ingen set.

Blandt de i Danmark skudte gamle Falke findes kun et Par Stykker, der kunne siges at svare til Beskrivelsen af »*calidus*«; dette gælder særlig om en Han (⁵/₄ 1910 Halvrømmen), der er temmelig lidt plettet paa Undersiden og har hele Forhals og Brystet øverste Del ustribet med svagt flødegult Skær, saaledes at den er en ♂ fra Vestgrønland (³/₆ 1898) — som Hartert siger l. c. — »*verzweifelt ähnlich*«, men dens Kindparti er dog lysere. I høj Grad lig denne men med meget mørk Kind, bred Skægstribe og svag rustgul Farve paa den aldeles uplekkede Forhals er en gammel ♂, der med nogen Grund kan formodes at være dansk Ynglefugl; en sikker Ynglefugl fra Stevns Klint (April 1902 ♀) er lige saa brunlig paa Undersiden som Billedet af *Falco punicus*, *Mediterranean Peregrine*, i Irby's Ornith. Straits of Gibraltar, og paa Ryggen mørkere; endnu brunligere er en gammel Hun fra Skelskør Omegn i friskfældet Dragt og med nedsunken Ægleder; Ryggen mørkt blaasort, Skægstribe bred.

Skønt saaledes Forskellen mellem mørkeste og lyseste unge og mest hvidbugede og mest brunbugede gamle Fugle er iøjnefaldende nok, lader sig dog intet sige paa nærværende Tidspunkt efter det her foreliggende Stof om Vandrefalkens Racer, eller om deres Forekomst som ynglende eller paa Træk her i Landet.

Det kan siges med temmelig Sikkerhed, at danske Ynglefugle adskille sig fra de her paa Besøg kommende Falke. En gammel Hun i Zool. Museum fra Storehedinge (vist Stevns Klint) ¹/₆ 19 med 3 næppe flyvefærdige Unger er saaledes brunlig paa Undersiden, dog noget falmet, og svarer aldeles til ovennævnte Hunner fra Stevns og Skelskør i min Samling. Ungerne ere saa brunlige paa Undersiden og have paa den mørke Overside og i Nakken saa tydeligt rustfarvede Fjerkanter og Fjer, at de i denne Henseende næsten naa unge »*anatum*«, og det samme gælder 4 fuldt udviklede unge Fugle i Zool. Museum (♀ Vemmetofte ¹⁸/₁₀ 1912, ♂ Nordfeldt, Møen ⁸/₁₀ 1909, ♂ ⁸/₉ 1897 Ulfshale, Møen

og ♂ ²⁴/₉ 1909 Basnæs, Skelskør — som det ses alle fra Omegnen af kendte eller formodede Redesteder), der saaledes kunne siges at udgøre en 3dje Type af unge Fugle her i Landet.

170. *ASTUR PALUMBARIUS* (L.), DUEHØG. »Har været ikke sjelden som ynglende, men er nu næsten udryddet. Nærmest Standfugl. Faatallig som Vintergjæst. Fra Bronzealder og Jernalder. I England kun tilfældig.«

Siden Spørgsmaalet om Duehøgens Racer behandledes i dette Tidsskrifts 8. Aarg., 1913—14 (Om Forskellen mellem den danske Duehøg og den typiske *A. palumb.*, Side 93 ff.), ere nye Oplysninger fremkomne bl. a. fra Prof. Lönnberg, men skønt mere Stof er tilvejebragt, kan Spørgsmaalet dog endnu ikke klares paa tilfredsstillende Vis.

Det synes dog at staa fast, at den danske Duehøg i Ungdomsdragt er brunligere paa Undersiden end den svenske, at dens Bukser næsten altid er uplettede, i hvert Fald paa Indsiden, og at Fuglen er lidt mindre; den svarer da godt til Beskrivelserne af mellemeuropæiske Høge og bør vel føre Brehms Navn *A. gentilis gallinarum*.

Unge svenske, ♂: typiske Duehøge, ere ikke sjældent lyst okkergule paa Undersiden, sydsvenske maaske oftest, uden dog at være saa kraftigt farvede som danske, og de synes at falme i højere Grad og blive mere graahvide paa Undersiden i Foraaarsmaanederne, naar de — kort før første Fældning til første voksne, bredt tværstribede Dragt indtræder — ere ca. 9—11 Mdr. gamle. 57 unge svenske Duehøge i min Samling vise ganske jævn Overgang fra lyst rustfarvet Underside til graalig; sammenholdes de, 6 fra August, 4 fra Septbr., 10 fra Oktbr., 18 fra Novbr., 3 fra Decbr. o. s. v. med danske, ere de afgjort langt lysere, men mellem den mørkeste svenske (fra Blekinge) og de lysere danske er der næsten ingen Forskel. Naturligvis kan det ikke siges med Sikkerhed, om ikke nogle af disse i Sverige skudte Høge ere komne længere østfra, men det er i denne Sammenhæng uden Betydning; de svenske Duehøge ere aabenbart gennemsnitlig langt lysere paa Undersiden i Ungdomsdragt end danske, selv om man kun regner de gullige for svenske; de ere sikkert ogsaa større. (15 gamle danske og 18 gamle svenske, desuden 6 gamle norske foreligge).

Oftest have de unge svenske Duehøge Bukserne plettede eller

stribede paa baade Ind- og Udside, men Prof. Lönnberg omtaler i Fauna och Flora, Häft 5, 1916 (Till frågan om Dufhöksraserna) et Kuld paa 3 unge Fugle fra Leksand, hvoraf en har plettede, en stribede Bukser, medens den tredje kun har ganske fine Striber paa Udsiden, ingen paa Indsiden, og »sålunda i detta afseende är helt og hållet af dansk typ«.

Kendetegnet med Buksernes Pletning staar altsaa ikke fast i alle Tilfælde; de 6 unge Fugle fra August i ovennævnte Række af svenske Fugle have alle plettede Bukser; af de 4 fra Septbr. ere de 2 stribede, 1 plettet, den 4de, den nordligste (fra Lule Lappmark), kun ganske fint stribet paa Buksernes Indside. Af de 18 Høge fra Novbr. ere 13 graalige; 1 af disse, skudt i Göteborgs Omegn, har Buksernes Indside uplettet; 5 ere mere eller mindre svagt gullige; 2 af disse, 1 fra Snogeholm i Skåne og 1 fra Göteborg, har Buksernes Indside uplettet; det samme gælder 1 Fugl fra Januar, 1 fra Marts og 1 fra April, alle fra Skåne.

Hvad Farven angaar, synes da dette Tilfælde at minde om Spætmejsen (*Sitta*) — se under denne; blot svarer for Duehøgens Vedkommende den »typiske« mest til Mellemsformen *homeyeri* hos Spætmejsen. Det ligger nær at tro, at der findes en østlig, russisk Form, der er mere graa i Ungdomsdragten og formentlig større. Allerede i 1886 siger E. F. v. Homeyer i Ornith. Beobacht. im nordwest. Russland), Side 244: »Da Mewes nicht erwähnt, dass die Art bei Archangel in der Färbung von den Vögeln Skandinaviens abweicht, darf man wohl annehmen, dass dies nicht der Fall. Diejenigen aus dem nordöstlichen Russland sind viel heller.« Hartert omtaler l. c. Side 1149 *Accipiter gent. schvedowi* (*Menzb.*) og ? *A. gent. albidus* (*Menzb.*), men disse Formers Variation er vist endnu ikke saa kendt, at man kan danne sig nogen vel begrundet Forestilling om den Indflydelse, de muligen kan have øvet paa vestligere Høge. En Han fra Livland ²³/₂ 1896 i min Samling er nærmest lyst rustfarvet paa Undersiden og med Buksernes Indside uplettet; dens Vinge maaler 320 mm; den er nærmest som en mørk sydsvensk.

Paa Norges Vestkyst er den unge Duehøg vist ret brunlig; i hvert Fald ere 3 store, lige flyvefærdige Unger fra en Rede i Nærheden af Trondhjem (¹/₇ 1914) lige saa brunlige som danske, men de synes større end jævnaldrende danske, og deres Buksefjer ere, saavidt de ere udvoksede, stribede. Iøvrigt ere unge, i Norge

skudte Duehøge, oftest graa, og de foreliggende 11 ere de stærkest plettede paa Bukserne i den hele (ikke danske) Række af ialt 68 Stk.; at de i det nordlige Skandinavien skudte Høge kunne være meget store, er tilforn paapeget (se D. O. F. T., Aarg. 8, Side 106 og 107, Fig. 1 og 2).

Det Stof, der foreligger fra Danmark (34 unge og 15 gamle Fugle i min Samling, foruden Zoologisk Museums) kan da, som Sagen i Øjeblikket staar, siges at vise, at den ynglende Form her i Landet er *A. gent. gallinarum* (Brehm); paa Træk forekommer jævnligt men faatalligt *A. gentilis* L. og desuden unge, store, meget graalige og stærkt bukseplettede Høge, der maaske ere fødte i Sverige, men snarere kunne formodes at stamme fra længere østpaa liggende Ynglepladser for denne Art.

Efter 171. *Pandion haliaëtus* (L.), Flodørn, bliver at tilføje:

NEOPHRON PERCNOPTERUS (L.), AADSELFUGL. En ung Han af denne for Danmark nye Art blev skudt 30. August 1918 ved Ebbeskov pr. Faxe af Hr. Tømmerhandler Frederiksen, der gav Fuglen til Hr. Hans Pedersen, i hvis Samling den nu findes. Hr. Pedersen meddeler: »Fuglen blev skudt Kl. ca. 3¹/₂ om Eftm. paa en Afstand af 50 Alen med Harehagl; den var alene, var sky, kom flyvende lavt og blev skudt umiddelbart efter at den var gaaet ned, da den hoppede i Græsset ved Siden af en Eng; den havde ikke begyndt at søge Næring. Luften var diset og Vinden Nordøst. Stedet, hvor den blev skudt, ligger ca. 6 km fra Stranden.«

Tilfældig Gæst fra Syd eller Sydøst; nærmeste Ynglested vist Schweiz; to Gange truffen i England (iflg. Saunders 1825 og 1868, bægge unge Fugle).

Efter 176. *Surnia ulula* (L.), Høgeugle, er tilkommet:

OTUS SCOPS SCOPS (L.), DVÆRGHORNUGLE. R. Hørring skriver (Fuglene ved de danske Fyr i 1916): »En Dværghornugle, *Scops giu* (Scop), Han, blev om Morgenen den 3. Januar 1917 fundet død i Brønshøj ved København af Hr. Baneassistent Hansen; den laa død, tilyneladende ret ubeskadiget, ved Siden af en sammenklappet Rottfælde; da dens Fjer paa Hale og Fødder vare ganske ubeskadigede og rene, uden Excrementrester, er der ingen Anledning til at antage, at den har været i

Fangenskab; Zoologisk Have, som Tanken vel nærmest maatte falde paa, har ikke haft denne Art i mange Aar. Det er første Gang, denne smukke, lille Ugle træffes i Danmark; som almindelig Ynglefugl flere Steder i Sydeuropa har den, omend ret sjældent, forvildet sig til Holland, Belgien og Nordtyskland (bl. a. til Helgoland), oftere derimod til de britiske Øer: . . . Det af Collin i Skand. Fugle omtalte Tilfælde af Artens Forekomst i Nordsøen ^{6/11} 1858 nævnes.

Fuglen findes i Zool. Museum.

177. *SYRNIUM ALUCO* (L.), NATUGLE. »Almindelig som ynglende, men synes at svinde i Tal ligesom vore andre Ugler. Standfugl. Fra Stenalder og Jernalder.«

Den Natugle, der findes her i Landet, synes nærmest at tilhøre den mindre, mellemeuropæiske, eller vel rettest vestevropæiske Race, *Strix aluco macrocephala* (Meisner); men det Stof, der har været til Raadighed til Sammenligning, er ganske vist ikke stort. I min Samling findes fra Sverige 10 Hunner og 4 Hanner; de vise følgende Vingemaal:

10 ♀♀	272—297	Gennemsnit: 282,4 mm
4 ♂♂	273—279	— 275 -

Hartert opgiver l. c. Side 1023 for Natugler fra »Skandinavien«: ♂ 279, 285, ♀ 289, 291, 293 mm; disse Maal ere altsaa lidt større.

Fra Sjælland findes 9 Hunner med et gennemsnitligt Vingemaal af 275 mm, 14 Hanner med Vingen 263 mm; fra Møen 1 ♀ 280 mm; fra Langeland 1 ♂ 273 mm; fra Fyen ♂ og ♀ 275 og 290 mm; fra Jylland 5 ♀ (270—292 mm) med Vingen 276 mm og 3 ♂ (261—270 mm) med Vingen 266,6 mm.

Desuden har Konservator Larsen i Aarhus venligst givet mig Maalene paa 8 jyske og 2 sjællandske Hunner og paa 5 jyske og 6 sjællandske Hanner. Gennemsnitsmaalene af disse falde paa det nærmeste sammen med Maalene i min egen Række, og tages de alle under et, bliver Maalene for

26 danske Hunner	275 mm,	største 292,	mindste 245 mm
30 - Hanner	263 - , -	275, -	245 -

1 Han fra Skotland (^{24/11} 1907) har Vingen 266 mm.

Paa Sjælland, saavel som i Jylland findes graalige og rødliges Natugler, men de foreliggende jyske ere for de rødliges Vedkommende mere røde og for de graas mere graa; paa Sjælland er en Melleform, i hvert Fald blandt de 23 Stykker i min Samling, tilsyneladende almindeligst; den rødeste Ugle i hele Rækken er en ♂ fra Langeland ($\frac{3}{4}$ 1904), den mest graa en ♀ fra Djursland (Løgten $\frac{22}{9}$ 1921; Ægleder ret og tynd, Vingen 292).

De 14 svenske Ugler ere alle nærmest som den sjællandske »Melleform« i Farve; brunligst er en Hun fra Dalsland ($\frac{16}{4}$ 1921). Dette stemmer ogsaa godt med Prof. Jägerskiölds Ord i Nordens Fåglar, Side 142: »Dräkten är oberoende av kön och ålder än mer grå, än överbälgande rödbrun, men den grå dräkten är vanligare«. 5 Hunner og 7 Hanner fra Danmark i Zool. Museum bekræfter det her sagte baade med Hensyn til Størrelse og Farve.

182. *STRIX FLAMMEA L.*, SLØRUGLE. »Ikke helt sjelden som ynglende. Standfugl. I Norge kun tilfældig.«

Sløruglen er her i Landet hyppigst i Østjylland og paa Fyen; men blandt nogle og tyve Slørugler i min Samling findes dog 2 fra Sjælland, desuden 1 fra Amager og 1 fra Falster.

Den her forekommende Form er *Tyto alba guttata* (Brehm), rimeligvis indvandret i Landet fra Nord-Tyskland. En Gang imellem ses Fugle med meget eller næsten helt hvid Underside (dog fint draabeplet), t. Eks. ovennævnte Stykke fra Amager, men ingen saa lyse som 2 Stykker af Formen *Tyto alba alba* (Scop.), der findes i min Samling fra England.

184. *TURTUR AURITUS TYPICUS & VAR. ORIENTALIS*, TURTELDUE.

»Den typiske Race meget faatallig og vist ustadig som ynglende. Nærmest Trækfugl. Racen *orientalis* tilfældig Gjæst fra Syd- eller Øst-Asien.«

At dømme efter de hyppige Tilfælde, som nævnes i: Medd. om mindre alm. danske Fugle i Fyrberetningerne, er Turtelduen, *Streptopelia turtur turtur* (L.), almindeligere her i Landet end antaget, eller maaske er den ved at blive det i Jylland. Turtelduer nævnes: August 1912 Krabbesholm ved Skive, $\frac{9}{5}$ 1916 Vyl Fyrskib, $\frac{24}{5}$ 1917 Staby, Ulfborg, $\frac{4}{10}$ 1919 ved Herning, $\frac{19}{5}$ 1920 Gørding, Ø. for Bramminge, $\frac{20}{9}$ 1920 Nymindesgab.

En østlig Turteldue, *Streptopelia orientalis orientalis* (Lath.),

der nu regnes for en Art, har været til Eftersyn paa Zool. Mus. fra Konservator Windeballe, »der havde faaet den tilsendt til Udstopning den 29. Januar 1918; den var kommen flyvende ind i en Gaard i Mørkholt ved Børkop midt i December 1917; her blev den holdt fangen i omkring 1½ Maaned og derpaa kvalt. Den stemmede godt med Museets Skind af *T. orientalis*, men Undergumpens Fjer vare noget lysere graa end paa disse.«

. Efter 193. *Cuculus canorus* L., Gøg, bliver at tilføje:

CLAMATOR GLANDARIUS (L.), SKADEGØG, der af Forpagter H. Hertz blev skudt i Klitterne ved Lodbjerg i Thy 27. Septbr. 1917. Jfr. D. O. F. T., Aarg. 13, Side 212 (Johannes Ferdinand: Skadegøg (*Coccytes glandarius* (L.)) i Danmark).

196. *GECINUS VIRIDIS* (L.), GRØNSPET. »Faatallig som ynglende. Standfugl.«

De jyske Grønspetter tilhøre nærmest Racen *pinetorum* (Brehm), som forekommer hovedsagelig i Mellemeuropa.

7 Hunner og 12 Hanner fra Jylland vise følgende Gennemsnitsmaal for Næb og Vinge:

♀	42,1 mm	164,75 mm
♂	44,73 -	165,4 -

største og mindste Næbmaal for

♀	45 mm	40 mm
♂	53 mm (1 Gang)	40 mm

største og mindste Vingemaal for

♀	167 mm	163 mm
♂	170 mm (1 Gang)	162 mm.

Han og Hun fra Tyskland maale henholdsvis 48 mm—168 mm, 43 mm—166 mm. Hartert opgiver for *pinetorum*: Vinge 162—167,5 (»meist 164—167«), Næb (Culmen) 45—48.

11 Hunner og 10 Hanner fra Sverige have følgende Gennemsnitsmaal:

♀	46,1 mm	169,1 mm
♂	46,6 -	167,4 -

største og mindste Næbmaal for	♀	48—45 mm
- - -	♂	51—45 -
- - -	Vingemaal -	♀ 173—166 -
- - -	- -	♂ 172—164 -

Hartert opgiver for typiske Grønspetter Næbmaalet (Culmen) til 50—53 mm, Vingemaalet for ♂ 169—172, for ♀ 165—169.

Grønspetter fra Østsjælland, hvor Arten hist og her yngler og maaske kunde forekomme strejfende fra Sverige, have ikke været til Raadighed.

Som det af ovenstaaende ses, er Størrelsesforskellen mellem de to Former ikke stor; i hvert Fald ikke mellem typiske Grønspetter og de her i Landet forekommende; ganske vist ere typiske gennemgaaende større, men langt fra altid. En Sammenligning af Skeletter: Arme, Brystben og Bækken, viser det samme; med andre Ord, Forskellen er ingenlunde fast. Hartert skriver l. c. (Side 891, Bd. II, 1) om *Picus viridis pinetorum* (Brehm): »Unschwer durch kürzeren Schnabel und kürzere Flügel, wie überhaupt geringere Masse von *P. v. viridis* zu unterscheiden. Färbungsunterschiede sind nicht nachzuweisen; Grünspechte variieren im lebhafteren oder mätteren, gelblicheren oder tiefer grünen Ton der Ober- und Unterseite und beschmutzen letztere oft (wie alle Spechte und andere stammrutschende Vögel)«.

Dog synes danske Grønspetter at være gennemgaaende noget varmere i saavel Oversidens som Undersidens Farvetone, og de komme i denne Henseende den engelske Race *P. viridis pluvius* (Hart.) nær uden dog at naa den; i Størrelse overgaa de den. To udfarvede Hanner fra Sussex maale: 40, 37, — 160, 158 mm. Hartert opgiver l. c. Side 891 for 12 ♂♂ og 12 ♀♀: Næb 41,5—45, Vinge: ♂ 159—161, ♀ 158—163 mm.

Da nu Racen »*pinetorum*« anerkendes, synes det naturligt at henregne de danske Grønspetter til denne; det ligger nær at tro, at ogsaa den typiske Form af og til kan forekomme strejfende over fra Sverige om Efteraaret og Vinteren.

197. *DENDROCOPUS MINOR* (L.), LILLE FLAGSPET. »Sjelden Vintergjæst.«

I de senere Aar har den lille Flagspet nogle Gange vist sig her i Landet. (Nordsjælland, Amager o. a. St.). Fire undersøgte Stykker have vist sig at tilhøre den typiske Form og ere altsaa formentlig komne hertil fra Sverige. Vingen 92—94 mm. Hartert opgiver l. c. for den mellemeuropæiske Form *hortorum* Brehm Vingemaalet til 87—93, for den typiske 89—96, for sidstnævntes Vedkommende just de samme Maal, som 9 svenske og 1 finsk Stykke i min Samling vise. De her truffne overgaa saaledes

ogsaa den engelske Race *Dryobates minor comminutus* Hart. i Størrelse (Vinge cfr. Hartert 86—88) og ere — sammenholdte med tre Stykker af denne Form i min Samling — lysere i Undersidens Farve.

199. *DENDROCOPUS MAJOR* (L.), STOR FLAGSPET. »Ret almindelig som ynglende. Standfugl. Fra Stenalder.«

Ved Sammenligning af et betydeligt Antal (over 50) danske Flagspetter med skandinaviske og mellemeuropæiske viser det sig, at de svare til sidstnævnte; kun to Stykker fra Bornholm stemme nærmest overens med typiske σ : svenske; mellem jyske, fynske og sjællandske er ingen Forskel at se.

7 Hanner og 8 Hunner fra Sverige maale gennemsnitlig (Vinge) σ 141 mm φ 140 mm. En Han fra Finland har Vingen 140 mm; en Han fra Norge 143 mm. 6 Hanner fra Lithauen, Rusland og Livland maale i Gennemsnit 143 mm, en Hun fra Livland har Vingen 142 mm. Største Vinge hos Hanner 147 mm (Rusland), mindste 138 mm (hos en ung ca. 5 Maaneder gammel Fugl fra Halland i Sverige). For Hunnernes Vedkommende er største og mindste Maal 142 mm (Sverige, Livland) og 138 mm (Småland). Som ventelig stemme disse Maal ganske med Harters for *Dryobates major major* (L.) l. c. Side 901; og hermed stemme ogsaa bedst de to Spetter fra Bornholm: σ 141 mm og φ 144 mm.

Mellemeuropæiske Spetter, 3 Hanner og 6 Hunner fra Schwaben og Oberbayern, have Vingen gennemsnitlig 135 mm baade for Han og Hun; største og mindste Maal 140 mm—130 mm. Sammenholdte med typiske vise de sig at have et slankere og spinklere Næb end disse, og deres Fjerklædning er knappere, ikke saa rigelig, løs, som den ses hos Flertallet af de typiske Fugle.

Ganske overensstemmende med disse ere danske Flagspetter i Henseende til Næbform og Fjerlag; hos nogle kan Næbet synes ret kraftigt, men det er dets Korthed, der fremkalder dette Indtryk, og paa den anden Side kunne temmelig lange Næb — der derfor se slankere ud — forekomme hos typiske Fugle, t. Eks. hos førnævnte Fugl fra Finland. Hvad Størrelsen angaar, vise 23 udfarvede Hanner et gennemsnitligt Vingemaal af 136 mm, 24 Hunner 135 mm; største og mindste Maal er for begge Køn 141 mm—130 mm.

Saa smaa Maal som de, der opgives for den engelske Race *Dryobates major anglicus* (Hart.) l. c. 903, 125 mm—128 mm, ere saaledes ikke fundne her i Landet, men Spetter med brunlig Underside ere ikke helt sjældne; saadanne kunne iøvrigt ogsaa træffes i Sverige (t. Eks. ♀ ¹⁵/₂ 1915 fra Norrland); derimod er en saa skær hvidlig Underside, som svenske Spetter kunne have, ikke set hos danske. Det løse og rigelige Fjerlag er mest fremtrædende hos nordsvenske Spetter; det ses ikke saa tydeligt hos 3 Hanner fra Göteborgs Omegn, »Bohuslän» og »Halland«; disse ligne ganske de bornholmske Stykker. Den her i Landet almindeligt forekommende Flagspette tilhøre da Racen *pinetorum* Brehm, og desuden er den typiske Form truffen paa Bornholm, hvor nogle faa Par yngle (jfr. D.O.F.T., Aarg. I, Side 158).

205. *CORVUS MONEDULA* L., ALLIKE. »Almindelig som ynglende, dog pletvis. Dels Standfugl, dels Trækfugl. Talrig paa Gjennemrejse. Fra Bronzealder.«

Man skelner for Tiden i Europa 3 Former af Alliken. Den typiske, svenske, *Coloeus monedula monedula* L., den vesteuropæiske — engelske, *C. m. spermologus* (Vieill.), og den østuropæiske *C. m. collaris* (Drummond).

Fra den typiske Form kan den vesteuropæiske kendes paa sin mørkere Farve, navnlig paa Undersiden; den østuropæiske paa, at Nakkens og Halsens graa Fjer forneden mod Skuldrene ere saa lyse, hvidgraa, at en lys Halsring dannes, eller rettere paa Halssiderne ses to lyse bueformede Tegninger, d. v. s. »Ringene« er aaben baade for- og bagtil; den er iøvrigt i Farve som den typiske. Iflg. Prof. E. Lønnberg, Stockholm, skal lys Halsring undertiden ogsaa kunne ses hos svenske Alliker.

Fra Danmark foreligge en Række Alliker, dels sikre Ynglefugle (16 fra sjællandske, 12 fra jydsk Ynglepladser), dels overvintrende eller Trækfugle (17). Til Sammenligning findes 8 Stk. af Formen *spermologus*, 12 svenske Alliker, og 10 Fugle fra Rumænien og Macedonien, »terra typica« for *collaris*. Desuden 3 Alliker fra Livland.

Blandt de svenske Alliker har en (♂ ad ¹⁷/₃ 1918 Engelholm) en ganske svagt antydet lys Plet paa hver Halsside.

De sjællandske ligne ganske svenske; kun to, en ung Hun i

Æglægning for første Gang med Ungdomsdragtens Vinger og Hale (¹⁸/₅ 1920 Svenstrup pr. Borup) og en gammel Han (¹¹/₃ 1913 Faxe, Margrethenlund) ere saa mørke, at de kunne forveksles med *spermologus*. Sidstnævnte har desuden ligesom den svenske Fugl en lille lys Plet paa hver Halsside; det samme gælder en iøvrigt aldeles typisk Han (i Parring) fra Svenstrup (¹/₅ 1917). En Han fra Haslev har lige saa vel udprægede lyse bueformede Tegninger paa Halssiderne som nogen af de 10 *collaris*.

Blandt de jyske Alliker kunne 4 henføres til *spermologus*;¹ de ere skudte i Nørre-Jyllands sydvestlige Del i Egnen omkring Ribe; to af dem have lige saa tydelig Halsring som Fuglene fra Macedonien, en har intet lyst, og endelig har den sidste en ganske tynd lys Streg; det er en gammel Han, skudt ⁹/₄ 1921 ved Store Darum Kirke ved Bramminge. Fuglen er ringmærket af P. Skovgaard i 1919 i Vilslev Kirke, Nabosognet til Store Darum; den er altsaa ca. 2 Aar gammel og født i Danmark.

Af de i Træktiden skudte 17 Alliker have de 12, der iøvrigt svare godt til typiske Fugle, lyse Halsbaand; ingen af disse staa, hvad Baandets Udvikling angaar, tilbage for de macedonisk-rumænske Fugle, og to af dem overtræffe endog disse. De 12 Halsbaand-Alliker ere skudte ved Hadsund i Øst-Jylland, ved Brønderslev i Vendsyssel og i Søndermarken ved Kbhvn. (1889 og 93). De 5 Alliker uden Halsbaand ere ♂ ⁶/₁₁ 1917, ♂ ⁷/₂ 1915 Holte, ♂ ad ²¹/₉ 1920, ♂ ad ²⁵/₉ 1920 Bramminge og ♂ ⁴/₂ 1921 Store Darum Kirke, de sidste 3 aabenbart Standfugle.

De tre Alliker fra Livland ere ganske som de macedoniske Fugle.

Her i Landet findes da den typiske Allike ynglende; i Sydvestjylland støder den sammen med *spermologus*; utvivlsomt parre de sig. Paa Træk forekomme Alliker, der vistnok kunne henføres til Formen *collaris* (*Drummond*); men da lys Halsring eller Tilløb dertil ikke sjælden ses hos typiske Fugle og forresten — i det mindste her i Landet — ogsaa hos *spermologus* og Mellemformer, er det maaske ikke helt sikkert, om disse Fugle stamme fra Vest-Rusland, hvor *collaris* forekommer, eller simpelthen ere (nord-?) svenske Alliker med Halsbaand.

¹ Dr. Erwin Stresemann meddeler mig venligst i Brev (³¹/₃ 1921) fra Sierhagen ved Neustadt i Holsten, at de dér forekommende Alliker ere »*spermologus*«.

207. *CORVUS CORNIX TYPICUS* & VAR. *CORONE*, KRAGE OG SORTKRAGE.

»Kragen almindelig som ynglende. Standfugl. Talrig som Vintergjæst. Fra Stenalder og Jernalder. Sortkragen kun sjelden ynglende. I Sverig og Norge er Sortkragen kun tilfældig.«

Foruden den typiske Graakrage *C. cornix cornix* L. forekommer ogsaa Racen *C. cornix corone* L. i Landets sydlige Dele i sin udprægede Form; desuden ere Melleformer hyppige i Jylland og tildels paa Fyen, sjældnere paa Sjælland. Om Formernes Yngleforhold i Slesvig se: D.O.F.T., 5. Aarg., 1910—11, Side 212, B. Simonsen og O. Helms. Af 4 Unger, der, næsten flyvefærdige, udtoges af en Rede ved Fiil Sø nær Varde ²²/₅ 1920, vare to ♂♂ næsten rene *cornix*, de andre to ♂ & ♀ næsten rene *cornix corone*.

218. *SITTA EUROPÆA TYPICA* & VAR. *CÆSIA*, SPETMEJSE. »Almindelig som ynglende, den typiske Race paa Sjælland, Racen *cæsia* i Jylland, begge paa Fyen. Standfugl. Racen *cæsia* findes ikke i Sverig og Norge, Racen *typica* ikke i England.«

Ved Undersøgelse af et temmelig stort Stof af danske Spetmejser og, til Sammenligning med disse, svenske, mellemeuropæiske og engelske, bekræftes ovenstaaende Udtalelse for Jyllands Vedkommende; de 9 fra denne Landsdel foreliggende Stykker stemme godt med *cæsia*, selv om de ikke ere af de stærkest farvede paa Undersiden. 10 Spetmejser fra Fyen (Wedellsborg) overtræffe i denne Henseende de jyske og ere — navnlig Hannerne — fuldt saa kraftigt farvede som 3 *cæsia* fra Bayern i min Samling. Paa Fyen findes altsaa *cæsia* i sin udprægede Form; at den typiske *europæa* skulde træffes der, tør anses for tvivlsomt, men Overlæge Helms meddeler (in litt. ²⁹/₁₂ 19 og ³/₁ 20), at »en Spetmejse, der mange Gange daglig viser sig paa Foderbrættet ved Vinduet, svarer til nederste Figur paa Tavle 23 i Bd. II. Naum.« d. v. s. den skulde tilhøre Melleformen *S. europæa homeyeri* Hart., med mindre det da har været en lidt blegt farvet Hun af *cæsia*; i senere Brev meddeles om Besøg af endnu en Spetmejse, der havde en lidt rødligere Tone paa Underlivet.

Blandt sjællandske Spetmejser, af hvilke 37 foreligge, ere 8 Hanner og 3 Hunner ikke til at skelne fra svenske Fugle, hvor-

ved dog er at bemærke, at af de foreliggende svenske Hunner er kun 1 renhvid paa Undersiden som Hanner, de øvrige have en svagt gullig Tone, og dette gælder altsaa ogsaa de her nævnte 3 danske Hunner; disse saavel som de 8 Hanner ere alle fra det nordøstlige Sjælland (Grib Skov, Holte, Dyrehaven o. s. v., nogle ved Redested). Fra Syd- og Midtsjælland findes 5 Hanner og 3 Hunner, der ganske svare til Mellemlormen *homeyeri*; en af Hunnerne er endog nærmest som en bleg *cæsia*; men lignende Fugle og Mellemlormer mellem disse og typiske findes ogsaa i det nordøstlige Sjælland, idet hele Resten af den nævnte Række, d. v. s. omtrent Halvdelen, udgøres af saadanne. Paa Zoologisk Museum findes 3 jyske og 3 fynske Spetmejsler, der tilhøre Racen *cæsia*, fra Sjælland findes 24, hvoraf 5 ere rene *europæa*, Resten Mellemlormer.

Efter dette at dømme, er det da vistnok nærmest paa Sjælland, at Mødet mellem de to Former har fundet Sted. Man kan da sige, at baade *Sitta europæa L.* og *Sitta europæa cæsia Wolf.* findes her i Landet; om nu de hvidbugede Spetmejsler, som kunne ses her paa Sjælland, ogsaa ved Ynglested, virkelig ere nys indvandrede renblodige svenske, eller jfr. Stresemann D.O.F.T., Aarg. 14, Side 67 — bør betragtes som opstaaede ved »Mendling«, er svært at sige. Trufne i Østpreussen eller betragtede uden Navneseddel, vilde nogle vist uden Betænkning henføre disse her omtalte Mellemlormer til Racen »*homeyeri*«; men snarest og rigtigst bør de, saavel som de østpreussiske, opfattes paa samme Maade som Bastarderne mellem Sort- og Graakrage. (Se ogsaa Stresemann *Sitta europ. homeyeri*: eine reine Rasse oder eine Mischrasse? Verhandl. der ornith. Gesellschaft in Bayern, XIV, Heft. 2.)

222. *ALAUDA ALPESTRIS L.*, BJÆRGLÆRKE. Faatallig og ustadig Vintergjæst.«

Efter den første Beskrivelse, Linné, Syst. Nat., Ed. X, 1758, er den typiske Bjerglærke den i det nordøstlige, arktiske Amerika forekommende Form, *Eremophila alpestris alpestris (L.)*; det er ogsaa denne, der findes i Grønland af og til. Da Wings »Grønlands Fugle« i 1898 udkom, havde Arten kun en Gang vist sig i Syd-Grønland; senere ere flere Tilfælde blevne kendte, og i min Samling findes 7 Stykker derfra, baade gamle og unge, saaledes at der endogsaa er Plads for en Formodning om, at

den undertiden ruger der. Disse grønlandske Bjærglærker ere større og mere sværnæbbede end Ynglefugle fra Nord-Sverige, fra hvilke de desuden kunne kendes paa den mere rødbrunlige, ikke rosa, Farve paa Overgumpen og Vingens smaa Dækfjer.

De her i Landet som ustadige Vintergæster kommende Bjærglærker svare ganske til de nordsvenske og tilhøre Formen *E. alpestris flava* (Gm.). I visse Aar ere de ikke sjældne.

Efter 223. *Sturnus vulgaris* L., Stær, er tilkommet:

XANTHOCEPHALUS XANTHOCEPHALUS BP., Gulhovedet Trupial, jfr. D.O.F.T., 13. Aarg., Side I.

Arten hører hjemme i det vestlige Nord-Amerika, desuden (jfr. Check List. North Americ. Birds, 3. Ed., 1910, Side 233) »accidental in Greenland and in various eastern localities from Ontario and Quebec to South Carolina, Florida and Cuba. Det Tilfælde fra Grønland, hvortil her hentydes, er det af Winge (Grønlands Fugle, 1898, Side 296) omtalte: »En Hun skudt ved Nanortalik 2. Sept. 1840 (ikke 1820) blev af Kielsen indsendt til Museet i Kbhvn.« Senere, for nogle faa Aar siden, har Læge Krabbe faaet Arten fra Egnen ved Godthaab og skænket Eksemplaret til Museet.

I Europa har denne Fugl ikke vist sig, før den blev skudt den 2. Oktbr. 1918 ved Taarup Strand nordvest for Kjerteminde paa Fyen.

Kunstmaler Johannes Larsen, der indsendte Fuglen, skriver om Begivenheden: »Jeg har nu talt med Manden (Chr. Winter), som skød *Xanthocephalus*. Som jeg sagde Dem, var det paa Taarupstrand N. V. for Kjerteminde; den Del af »Stranden«, der hører til Kjerteminde, er delt ved en Vej, langs hvilken der paa begge Sider løber brede Grøfter tildels tilgroede med Rør, Siv og Stargræs; efter hans Beretning hoppede den omkring i Sivene eller Stargræsset og pillede i Frøet. Han saa den ikke paa Vingerne.«

Dragten var fulstændig frisk uden mindste Spor af Slid eller Afstødning, som kunde tænkes foraarsaget af Indespærring. Sectionen viste, at det var en gammel Han.

226. *CERTHIA FAMILIARIS* L., TRÆPIKKER. »Almindelig som ynglende. Standfugl.«

De Træløbere, der yngle her i Landet, tilhøre ikke Artens typiske Form *C. fam. familiaris* L., der hører hjemme i Sverige;

strejfende forekommer denne vist af og til her paa denne Side Sundet; i hvert Fald ere 3 Stykker i min Samling (Helsingør Januar 1920, Holte ^{17/11} 19 og ^{27/10} 19) ganske som en Række svenske Træløbere, der ere tydeligt graaligere paa Oversiden end den vestevropæiske Form *C. familiaris macrodactyla* (Brehm); endnu brunligere end denne er *C. familiaris brittanica* Ridgw.

Sammenlignes den foreliggende Række danske Træløbere (ca. 30 i min egen Samling og 27 i Zool. Mus.) med vestevropæiske (i Tyskland findes *C. f. familiaris* kun Øst for Oder jfr. Hartert, l. c., Side 319), engelske og svenske, findes som nævnt 3 Fugle, der ikke kunne skelnes fra typiske; hele Resten er saa tydelig rustbrunlig paa Ryggen, at de let lade sig skille fra disse; de overgaa endog de vestevropæiske, jeg har kunnet sammenligne med (9 Stykker fra Museet i München), og staa næsten — de fynske og jyske mest — ved Siden af engelske.

De her i Landet ynglende Træløbere tilhøre da nærmest Formen *C. f. macrodactyla* (Brehm). *C. familiaris familiaris* L. er truffen om Vinteren.

Arten *Certhia brachydactyla* (Brehm) er hidtil ikke funden i Danmark, men saa nær som i Holsten er den funden af Stresemann (in litt.).

231. *PARUS ATER* L., SORTMEJSE. »Ikke sjelden som ynglende, bredende sig i de plantede Naaleskove. Standfugl. Den typiske Race i England kun tilfældig.«

En Række danske Sortmejsler (29 voksne og gamle Fugle og nogle Unger, 16 i min egen Samling, 13 i Zool. Museum) staa, hvad Farve angaar, mellem typiske svenske og engelske, mest — og navnlig jyske Stykker — nærmende sig engelske, *P. ater britannicus* (Sharpe & Dresser).

To jyske Stykker (Hadsund ^{20/9} 1914) ere saaledes næppe til at skelne fra skotske Sortmejsler i min Samling (Ross Shire ^{28/12} 1912, ^{15/1} 1915 og ^{22/12} 1920), men sjællandske minde mere om svenske; Kroppens Sidefjer ere dog næsten altid i nogen Grad gulligere, end Tilfældet er i den foreliggende Række svenske Skind, og de minde i denne Henseende om *P. ater pekinensis* (David). Hartert skriver l. c. Side 357: »Im allgemeinen sind skandinavische, nordrussische, baltische und ostpreussische Stücke auf dem Rücken am reinsten, deutsche, alpine, italienische u. a. weniger rein grau, und man könnte daher vielleicht

eine mittel- und südeuropäische Subspezies (*P. a. abietum* (Brehm)) abtrennen, doch scheint die individuelle Variation zu gross zu sein.« Mellemeuropæiske Sortmejser have ikke kunnet sammenlignes med danske, men det skulde dog — i det mindste efter danske Stykker at dømme — synes lige saa nærliggende at anerkende en vesteuropæisk Race af denne Art som af Træløberen (*C. fam. macrodactyla* (Brehm)).

232. *Parus palustris* L., GRAAMEJSE. »Ret almindelig som ynglende. Standfugl.«

Ligesom der findes to hinanden meget lignende Træløber-Arter, saaledes findes der ogsaa to Sumpmejse-Arter, der ved et flygtigt Skøn ligne hinanden meget. Den ene Art har Glans paa Hovedets sorte Fjer, den anden ikke; de kaldes *Parus palustris* og *Parus atricapillus*, og af hver Art findes flere Racer.

Mathovedede Graamejser, *Parus atricapillus*, ere hidtil ikke trufne her i Landet.

Den typiske Graamejse, *Parus palustris palustris* L., er den svenske, altsaa med blanksorte Hovedfjer. Man har villet adskille de mellemeuropæiske *palustris* fra de svenske under Navnet »*communis*« (*Baldenstein*); Graamejser fra Frankrig og Rhinegnene ere kaldte *longirostris* (*Kleinschm.*), og endelig ere engelske Sumpmejser udskilte under Navnet *P. palustris dresseri* (*Stejn.*). Formen »*communis*« skulde adskille sig fra den svenske »durch dunklere, bräunlichere Oberseite (Hartert l. c. Side 372); *longirostris* skulde være endnu mørkere paa Ryggen »besonders Interscapulium und Bürzel mehr ins Olivenfarbene ziehend. Die Form kan wegen ihrer bedeutenderen Grösse nicht mit *dresseri* verwechselt werden, dagegen steht sie *subpalustris*¹ so nahe, dass man schon eine Serie bei gutem Lichte vergleichen muss, um die verschiedene Rückenfärbung zu erfassen«; endelig er *dresseri* endnu mørkere brunlig og tillige mindre end de andre Former.

Sammenlignes nu engelske Skind med svenske, er Forskellen ikke svær at se; men det har derimod ikke været muligt at se nogen Farveforskel mellem svenske (12 Stykker i min Samling), danske (40 fra Sjælland, 6 fra Fyen, 8 fra Jylland og en stor Række i Zool. Museum) og mellemeuropæiske. Hr. Stresemann,

¹ = *communis* *Baldenstein*. E. L. S.

der ogsaa af denne Art venligst har sendt mig Stof til Undersøgelse, skriver desangaaende ^{24/9} 20:

»Was nun die subspezifische Stellung der dänischen und schwedischen *palustris* betrifft, so bin ich jetzt auf Grund Ihrer schönen Serie frischvermauserten Individuen zu der Ansicht gekommen, dass sich skandinavische Stücke nicht von mitteldeutschen und Alpenvögeln unterscheiden lassen, dass also die Trennung in *palustris* und *communis* ein Irrtum war, hervorgerufen durch ungenügendes Material. Die Schweden sind nach dem mir jetzt vorliegenden Material keineswegs bräunlicher auf der Oberseite. Sie waren also ganz im Recht, als Sie Ihre schwedische Stücke *communis* nannten. Man sollte also, meine ich, diese weit verbreitete Rasse *Parus palustris palustris* oder *Parus communis communis* nennen, je nach dem Standpunkt, den man dem Linnéschen Namen gegenüber einnimmt (vergl. meine Anm. in der Avif. Macedonica)¹. Og nogle Dage senere (^{29/9} 1920) endvidere: »Nachdem noch 8 weitere Nonnenmeisen aus Schweden, und zwar Mittelschweden, bei uns eingetroffen sind, war ich in der Lage im ganzem 19 schwedische Stücke mit einer sehr grossen Zahl bayrischer zu vergleichen. Es hat sich dabei vollkommen bestätigt, dass keinerlei Unterschiede bestehen, weder in Färbung noch in Grösse. Prof. Hellmayr ist ganz meiner Meinung.«

Det har saaledes bekræftet sig, at vi her i Landet kun har den typiske Graameise, *Parus palustris palustris* L.

233. *PARUS CRISTATUS* L., TOPMEJSE. »Faatallig som ynglende, i Jylland, bredende sig i Naaleskovene. Standfugl.«

Ganske vist har kun et sparsomt Stof været til Raadighed af denne Art, ca. 15 Stykker fra Danmark og kun 6 fra Sverige og Finland, men det kan dog siges sikkert, at de danske Topmejser tilhøre den lidt brunligere mellemeuropæiske Form, *Parus cristatus mitratus* (Brehm).

234. *ACREDULA CAUDATA* (L.), HALEMEJSE. »Ret faatallig som ynglende. Standfugl. Den typiske Race i England kun tilfældig.«

Blandt de henved 60 Halemejser fra Danmark i Zool. Mu-

¹ Hr. Stresemann's Fodnote siger: »Ich verwerfe mit Kleinschmidt den Namen *Parus palustris* L., da aus der Beschreibung nicht ersichtlich ist, ob der Autor den Glanzkopf oder den Mattkopf gemeint hat.«

seum og min egen Samling, som jeg har kunnet undersøge (fra Sverige findes kun 5, fra England 2 af Racen *rosea*, fra Rumænien 2), findes nogle Stykker, gamle Fugle, med tydelige sorte Striber paa Hovedet, nogle med Tilløb dertil, men der kan ikke herske Tvivl om, at selv om saadanne af og til forekomme, ere de helt hvidhovedede langt i Overtal. Den typiske *Aegithalos caudatus caudatus* (L.), skal jo have et rigere Fjerlag end den mellemeuropæiske Race *A. c. europæus* (Herm.) og desuden være kendelig paa hvide Kanter paa Haandsvingfjerens Yderfaner og meget brede, hvide Kanter paa Armsvingfjerene, særlig de bagste. Man skulde altsaa vente at kunne se en rigere Fjerfyldte hos svenske Halemejser end hos danske, saaledes som Tilfældet er hos t. Eks. svenske Flagspetter, men mellem de foreliggende svenske — de ere alle fra Egnen omkring Göteborg — og Rækken af danske er ingen saadan Forskel at opdage, og hvad de hvide Kanter paa Haandsvingfjerene angaar, findes de ikke hos noget af de 5 svenske Stykker og heller ikke hos danske. Derimod ses hvidt i vekslende Udstrækning paa Armsvingfjerene, dog uden at det synes at staa i Forbindelse med Alder eller Køn, thi hos 2 Hunner, begge med tynde, rette Ægledere, ere Armsvingfjerene hos den ene (²⁰/₁₀ 1914, Pejrup, Fyen, helt hvidhovedet) overvejende hvide, hos den anden (¹⁴/₃ 1921, Holte, Sjælland, svagt antydende Hovedstriber) ere de overvejende mørke. Hos et Par i Parring (Holte ¹/₃ 1921), begge helt hvidhovedede, har Hunnen overvejende hvidt, Hannen mørkt paa Armsvingfjerene; en ganske tilsvarende Svingning i dette Forhold ses hos de svenske Stykker. Danske Halemejser i Parring have citrongule Øjenringe.

De 2 engelske Halemejser af Racen *A. c. roseus* (Blyth) ere saa meget mørkere i det Hele, at de ikke let kunne forveksles med danske Halemejser med mørke Hovedstriber. Disse sidste ligne meget mere Formen *europæus* (Herm.), men det vil være nødvendigt at undersøge et større Stof fra Sverige, vist helst fra nordligere Yngleplads, førend en endelig Afgørelse træffes i dette Spørgsmaal, selv om den efter al Rimelighed vil falde ud til Fordel for Formen *europæus*. Fra Sierhagen ved Neustadt i Holsten skriver Hr. Stresemann ³¹/₃ 21 under et Besøg der: »Die Schwanzmeisen variieren genau wie im Bayern; Individuen mit starken Brauenstreifen sind häufig«.

249. *PHYLLOPSEUSTES RUFUS* (BECHST.), GRANSANGER.
 »Meget faatallig og vist ustadig som ynglende. Trækfugl. Ikke sjelden paa Gjennemrejse.«

Sikre danske Ynglefugle have ikke foreligget; de gennemrej- sende Gransangere ere af Racen *Phylloscopus collybita abietina* (Nilss.), som allerede sagt af Winge (D. O. F. T., Aarg. 14, Side 72).

255. *ANTHUS AQUATICUS* VAR. *OBSCURUS* (LATH.), SKÆRPIBER. »Ret faatallig som ynglende. Nærmest Trækfugl, tildels overvintrende.«

Den Skærpiber, der ruger her i Landet, fører nu Navnet *Anthus spinoletta littoralis*, Brehm. Den er først beskrevet i 1823 i Lehrbuch der Naturg. aller europ. Vögel, Jena 1823, Bd. I, Side 239, efter en gammel og en ung Han, begge skudte i Begyndelsen af Oktober 1822 af Schilling; disse kunne altsaa have været Fugle paa Træk, t. Eks. fra Ishavskysten og derfor muligvis ikke »*littoralis*«, saaledes som denne senere af Brehm opfattes i Handb. Naturg. Vögel Deutschl. 1831, Side 231: »er lebt an den hohen Sandklintufern einiger dänischer Inseln und kommt selten an den deutschen Küsten der Nordsee vor«; thi efter dette er altsaa den paa Øer i Kattegattet rugende Skærpiber den ægte *littoralis*. Brehms ovennævnte Udtryk hidrører fra hans Forbindelse med Faber, der i Juli 1824 foretog en Rejse til forskellige Øer i Kattegat (jfr. Tidsskr. f. Naturvid., IV, Nr. 10, 1824; se ogsaa Isis 1829 og Tidsskr. f. Naturvid., V, Nr. 13, 1827. Om *Anthus rupestris*), hvorfra han beskriver den danske Skærpiber, men efter Fugle, unge og gamle, fra Juli Maaned, saaledes at den for den danske Piber (♂: Kattegatsformen) i de tidlige Foraarsmaaneder særegne svagt vinrødlige Farvetone paa Brystet ikke omtales. Denne Form synes at være den blandt Vandpiberens nordlige Racer, der staar selve *Anthus spinoletta spinoletta* (L.) nærmest; mørkere i Rygfarve, mere plettet paa Undersiden og u den rødlig Brystfarve er den engelske Form, *Anthus spinoletta petrosus* (Mont.) (tidligere *obscurus* Lath.), og endnu mørkere og stærkere plettet er *Anthus spinoletta kleinschmidti* Hart. fra Færøerne; denne er tillige større. 5 danske Hanner og 2 Hunner fra Redsted have Vingen gennemsnitlig 90 mm og 81½ mm; 7 Hanner og 2 Hunner fra Ynglepladser i den vestsvenske Skærgaard maale gennemsnitlig 89 mm og 82 mm; 5 unge svenske Hanner, skudte ved Redsted, men med den

voksne Fugls Vinge ($^{15}/_6$ 1920), maale 88 mm, Maal, der godt stemme med de af A. Christiani (D. O. F. T., 14. Aarg., Side 158) opgivne. Alle disse Ynglefugle, svenske saavel som danske, skudte mellem 24. Marts og 15. Juni, vise rødlig Farvetone paa Brystet; hos de senest samlede er Farven naturligvis stærkt bleget og afslidt. 22 færøiske Hanner og 6 Hunner have Vingen gennemsnitlig 93 mm og 89 mm; største Maal for Hanner 97 mm, for Hunner 91 mm, mindste 90 mm og 85 mm.

De Skærpibere, der ere truffe her i Landet paa Vandring om Foraaret, stemme i Størrelse overens med *littoralis*, men de ere, Hanner saavel som Hunner, uden rødlig Farve paa Brystet; de ligne i denne Henseende saavel som i Størrelse to Ynglefugle i min Samling ($\text{♂} + \text{♀}$) fra Murmankysten; ogsaa engelske Skærpibere ligne de, men kun 5 have foreligget til Sammenligning. Disse stemme iøvrigt, hvad Maalene angaa, ganske med danske og svenske *littoralis*.

Fugle, der kunde svare til A. Christianis Beskrivelse l. c. af den vest-norske Skærpiber, *Anthus spinoletta schiøleri Christiani*, om hvilken iøvrigt Hartert (Vögel d. palaeark. Fauna, Bd. III, 3, Side 2096) siger: »Zu meinem grossen Bedauern kann ich die mir freundlichst übersandten topotypischen Exemplare nicht von denen der Ostküste Schwedens usw. unterscheiden«, ere ikke hidtil truffe her i Landet.

258. *MOTACILLA FLAVA TYPICA & VAR. BOREALIS*, GUL VIPSTJERT. »Den typiske Race almindelig som ynglende. Trækfugl. I England kun tilfældig, dér erstattet af en anden Race. Racen *borealis* faatallig paa Gennemrejse. Findes ikke i England.«

MOTACILLA FLAVA THUNBERGI BILLBERG, som den sorthovedede Vipstjert (tidligere kaldt *borealis Sundev.*) nu skal hedde, har vist sig at forekomme regelmæssigt og ret talrigt paa Trækket om Foraaret; Iagttagelser fra Efteraarstrækket foreligge, saa vidt vides, hidtil ikke. Desuden kan tilføjes som hidtil ikke nævnt fra Danmark:

MOTACILLA FLAVA RAYI (BP.), ENGELSK VIPSTJERT, hvis Forekomst er fastslaaet i mindst 3 Tilfælde: ♀ Zool. Museum, Sted og Dato ukendt; i min egen Samling en ♀, skudt $^{24}/_5$ 1912 ved Roskilde Fjord, og en ♂, skudt $^{14}/_5$ 1921 paa en

lille Ø i Kattegat, hvor den befandt sig med 5—6 andre af samme Race i et Træk af ca. 50 gule og sorthovedede Vipstjerter.

Ny for Danmark er ogsaa:

TURDUS DAUMA AUREUS HOL., GULDROSSEL. En Han blev skudt 10. April 1909 i en Ellemose ved Liselund paa Møen; (se D. O. F. T., Aarg. III, Side 113: Herluf Rosenkrantz: *Turdus varius Pall.*, Guldrossel, ny for Danmarks Fauna); senere er den skudt 2. Januar 1918 i en Plantning ved Gaarden Egebæk-sande i den vestlige Ende af den udtørrede Sjørring Sø og ligesom førstnævnte skænket til Zoologisk Museum. (R. Hørring: Vid. Med. Dansk Nat. Foren., Bd. 70).

262. *TURDUS MUSICUS L.*, SANGDROSSEL. »Almindelig som ynglende. Trækfugl. Talrig paa Gjennemrejse, undertiden enkelte overvintrende.«

Sangdroslen kaldes efter de nye Nomenclaturregler *Turdus philomelus philomelus Brehm*, idet det har vist sig, at den Fugl, Linné beskrev under Navnet *musicus*, er Vindroslen. Da det næstældste Navn for Sangdroslen er Brehms «*philomelos*» (Hand. Naturg. Vögel Deutschlands, 1831), skulde altsaa den mellemtyske Sangdrossel være den typiske. Dette er beklageligt, thi Brehm siger udtrykkeligt l. c., at *philomelos* »wandert im April und October durch Mitteldeutschland und gehört wahrscheinlich dem Norden an,« med andre Ord, det drejer sig om en Trækfugl, hvis Hjem ikke bestemt kan paapeges. Hartert har udskilt den britiske Sangdrossel under Navnet *Turdus philomelus clarkeri* (Bull. B. O. Club, XXIII, p. 54, 1909; se endvidere Vögel der pal. Fauna, Side 651): den er brunere paa Oversiden og varmere rustgullig paa Undersiden end *philomelus*.

Hvis engelske Sangdrosler (en halv Snes Stykker foreligge) sammenlignes med svenske Ynglefugle og danske Trækfugle fra Foraaret (en betydelig Række findes), er den af Hartert paapegede Forskel meget tydelig.

Danske Ynglefugle, særlig jyske, ere næsten lige saa brunlige som engelske; nogle Stykker fra Nordsjælland ere ogsaa meget brunere end svenske, men det foreliggende Stof af sikre danske Ynglefugle er endnu for ringe til, at Sagen kan endelig afgøres.

269. *SAXICOLA OENANTHE (L.)*, STENPIKKER. »Almindelig som ynglende. Trækfugl. Talrig paa Gjennemrejse. I Vandre-

tiden er af og til set Stenpikkere, der ere større end sædvanlig; om de ere komne fra Island eller Grønland, hvor Stenpikkeren plejer at være stor, eller om de have været hjemmehørende her i Landet, kan ikke siges.«

Den store grønlandsk-islandske Form *Oenanthe oe. leucorrhoea* (Gm.) forekommer af og til paa Trækket; en ung Han fra Vyl Fyrskib ^{28/9} 1905 er lige saa kraftigt farvet som unge Fugle fra Grønland og har en Vingelængde af 104 mm. Paa Trækket forekomme ogsaa Hanner med en Vingelængde af 97, 98 til 101,5 mm (étaarige Fugle synes ikke at naa et saa stort Vinge-maal gennemsnitlig som toaarige og ældre), men disse ere maa-ske nordlige eller nordøstlige Fugle; de svare bedst til de faa Stykker, der har kunnet undersøges fra Lapmarken og andet-steds i det nordlige Skandinavien.

Sikre danske Ynglefugle have en gennemsnitlig Vingelængde af 94,7 mm (10 ♂♂) og 91,7 mm (6 ♀♀); 8 toaarige (eller ældre) Hanner fra Nordisland have Vingen 103,4 mm (101—106), 5 ét-aarige 100,8 mm (100—103), 5 Hunner 98 mm. 4 gamle grøn-landske Hanner maale fra 101—104, men betydeligt større Maal ere sete hos unge Fugle.

293. *CANNABINA LINARIA TYPICA* & var. »*holboellii*«, GRAASISKEN. »Den typiske Race ret almindelig Vintergjæst. Racen »*holboellii*« sjelden Vintergjæst.«

Foruden den typiske Graasiken og Formen »*holboellii*« er ogsaa den sibiriske Graasiken, *Carduelis hornemanni exilipes* (Coues) truffen her i Landet, idet en ung Han i Vinterdragt blev skudt paa Amager 1. Januar 1918, jfr. D. O. F. T., Aarg. 12, Side VI.

294. *PYRRHULA VULGARIS BRISS.*, DOMPAP. »Ret al-mindelig Vintergjæst.«

Her i Landet er hidtil kun truffen den store nordiske Form *P. p. pyrrhula* (L.).

Som foran nævnt findes endnu mange Spørgsmaal, der ikke have kunnet besvares fuldtud ved denne Lejlighed; foruden de alt berørte kan t. Eks. nævnes, at det ikke har været muligt paa tilfredsstillende Vis at undersøge Raceforholdene hos følgende Arter: Urfugl, Brushane, Havmaage, Svartbag, Musvaage, Havørn, Løvsanger, Misteldrossel, Rødkjælk, Blaakjælk og Stillits. De jyske Urfugle tilhøre sikkert nærmest Formen *Ly-*

rurus tetrica britannicus (Witherby & Lönnberg). Kun Hønerne ere forskellige fra den skandinaviske Form, idet de ere rødbrunere i det Hele, mangle de hvide Pletter paa Spidsen af Vingedækfjer og Skulderfjer og den graalige Farvetone paa Brystet, der oftest er saa fremtrædende hos skandinaviske; desuden skal hos disse sidste Bugen »almost invariably« være meget sortere og tværstribet med graaligt, ikke med brunt som hos den engelske Form; jfr. Brit. Birds, VI, 1912—13, Side 270.

De fire foreliggende danske Høner svare fortræffeligt til denne Beskrivelse, endog bedre end den eneste britiske Fugl, der har kunnet sammenlignes (♀ ²⁰/₃ 1908 Rossshire). Mest forskellige fra de danske ere tre finske Høner; de ere paafaldende sorte paa Bugen, meget graalige paa Brystet, og deres Rygfarve er ogsaa mørkebrunere end danske Høners; knap saa forskellige ere 5 norske Høner; svenske have ikke foreligget til Sammenligning. De Havørne, der yngede her i Landet, synes at have været smaa; den her yngende Misteldrossel tilhører efter det undersøgte Stof at dømme vist nærmest den vesteuropæisk-engelske Form σ : den typiske *Turdus viscivorus viscivorus* L. (jfr. Hartert: Vögel d. palaearkt. Fauna, Side 647, Fodnote), medens de gennemvandrende, vel nordøstlige, ere mere graalige og — hvis de virkelig kunne skelnes — skulle have eget Navn; danske Rødkjælke synes varmere i Farve end svenske og nærme sig saaledes vesteuropæisk-engelske, *Erithacus rubecula melophilus* (Hart.); foruden den mellemeuropæiske Blaakjælk, *Luscinia suecica cyanecula* (Wolf), der en sjelden Gang har ynglet her, findes paa Træk vistnok baade den typiske *Luscinia suecica suecica* (L.) og den norske *L. suecica gaelkei* (Kleinschm.); men tilstrækkeligt Sammenligningsstof, særlig af norske Fugle, har manglet. Heller ikke har det været muligt med Sikkerhed at afgøre, om de Skrigørne, der nogle Gange ere skudte her i Landet, tilhøre den store eller lille Form, eller om bægge som tilfældige Gæster forekomme; men forhaabentlig vil ikke alt for lang Tid hengaa, inden disse og andre dermed beslægtede Spørgsmaal ville kunne besvares paa nogenlunde fyldestgørende Maade.

For venlig Bistand med Oplysninger og Udlaan af Skind bringer jeg Hr. Professor Dr. Einar Lönnberg, Stockholm, og Hr. Dr. Erwin Stresemann, Berlin, min Tak.